

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS, TE GRONINGEN.

J. L. PH. DULSER, Beknopt leerboek der Algemeene Geschiedenis, I: Oude geschiedenis en middeleeuwen	3de druk	f 0,90
J. L. PH. DULSER, Beknopt leerboek der Algemeene Geschiedenis, II: Nieuwe en nieuwste geschiedenis.	3de druk	- 0,90
J. L. PH. DULSER, Bekn. leerb. der Vad. Gesch. I,	3de druk	- 0,90
J. L. PH. DULSER, Bekn leerb. der Vad. Gesch. II,	2de druk	- 0,90
J. L. PH. DULSER, Overzicht der Algemeene Geschiedenis	- 0,90	
J. L. PH. DULSER, Overz. van de Gesch. des Vaderlands	- 0,90	
J. L. PH. DULSER, De voornaamste vorstenhuizen van Europa.		
Genealogische tabellen en aantekeningen		- 1,00
J. L. PH. DULSER, Nederlandsche taal oefeningen. 3de druk		- 0,35
J. L. PH. DULSER, Stijloefeningen voor inrichtingen van voortgezet lager en middelbaar onderwijs, I.	6de druk	- 0,50
J. L. PH. DULSER, Stijloefeningen voor inrichtingen van voortgezet lager en middelbaar onderwijs, II.	3de druk	- 0,75
J. L. PH. DULSER, Honderd gemengde Stijloefeningen voor lagere en middelbare scholen.	3de druk	- 0,40
J. L. PH. DULSER, Theoretisch-practische handleiding tot de kennis van de Nederlandsche taal, Eerste stukje,	6de druk	- 0,50
Tweede stukje	5de druk	- 0,50
Derde stukje	4de druk	- 0,50
J. L. PH. DULSER, Overzicht van de Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde,	5de druk, ingen. f	1,50, geb. - 1,90
J. L. PH. DULSER, Beknopt Overzicht van de Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde, in rood linnen.		- 1,00
J. L. PH. DULSER, Practisch Taalboek	2de druk	- 0,60
J. L. PH. DULSER, Grammatica-cursus, in rood linnen.	2de druk	- 1,00
J. L. PH. DULSER, Oefeningen, behoorende bij den grammatica-cursus	2de druk	- 0,60
J. L. PH. DULSER, Nederlandsche Spraakkunst, gebonden.		- 1,50
J. L. PH. DULSER, Eerste bundeltje steloefeningen voor de lagere school.		- 0,25
J. L. PH. DULSER, Tweede bundeltje steloefeningen voor de lagere school.		- 0,25
J. L. PH. DULSER en G. A. C. VAN GOOR, Taalcursus voor de lagere school, I.		- 0,20
J. L. PH. DULSER en G. A. C. VAN GOOR, Letterkundig leesboek I, Bloemlezing uit de werken van de voorn. schrijvers der 17e en 18e eeuw.	3de druk, ingen. f	1,25, geb. - 1,50
J. L. PH. DULSER en G. A. C. VAN GOOR, Letterkundig leesboek II, Bloemlezing uit de werken van de voorn. schrijvers der 19e eeuw.	4de druk, ingen. f	1,25, geb. - 1,50
J. L. PH. DULSER en H. W. GROENEVELD, Nederlandsche Lectuur, Proza en Poëzie, I.	3de druk	- 0,60
J. L. PH. DULSER en H. W. GROENEVELD, Nederlandsche Lectuur, Proza en Poëzie, II.	3de druk	- 0,75
J. L. PH. DULSER en L. DE VRIES, De studie van het Nederl. Vragen en aant. over Taal, Stijl en Letterkunde.		- 1,50

DE DULSER TWEEDE BUNDELTJE STELOEFENINGEN

Present exemplaar

TWEEDE BUNDELTJE

STELOEFENINGEN

VOOR DE LAGERE SCHOOL,

DOOR

J. L. PH. DUIJSER,
LEERAAR BIJ HET MIDDELBAAR ONDERWIJS TE AMSTERDAM.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1902.

PB

1575

J. L. PH. DUIJSER TWEEDE BUNDELTJE STELOEFENINGEN.

AB

15-75-

TWEEDE BUNDELTJE

STELOEFENINGEN

VOOR DE LAGERE SCHOOL

DOOR

J. L. PH. DUIJSER,

LEERAAR BIJ HET MIDDELBAAR ONDERWIJS TE AMSTERDAM.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1902.

Pedagogische bibliotheek.
van het N. O. I.

1.

Voeg te zamen, wat bij elkaar hoort:

een moot	sajet.
een pijp	rookvleesch.
een ruikertje	behangselpapier.
een spel	salade.
een knot	gehakt.
een klosje	andijvie.
een rol	wijn.
een struik	marmar.
een streng	brood.
een krop	zalm.
een blok	seringen.
een snede	garen.
een teug	kaarten.
een brief	lak.
een bos	postpapier.
een muisje	wol.
een katern	spelden.
een bal	stroo.

Voorbeeld: een moot zalm.

2.

Ter invulling:

Men lette op het verschil tusschen: *regenschermen* en — *schermen*, *regenwater* en — *water*, *regenbuien* en — *buien*.

Men kan spreken van: *veldbloemen* en — *bloemen*,
veldratten en — *ratten*, *veldwachters* en — *wachters*,
veldsalade en — *salade*, *veldslagen* en — *slagen*.

Er zijn: *zandaardappelen* en — *aardappelen*, *zandwegen*
en — *wegen*, *zandbanken* en — *banken*, *zandloopers* en —
loopers, *zandtaarten* en — *taarten*.

Er is verschil tusschen: *tafellakens* en — *lakens*,
tafelkleeden en — *kleeden*, *tafelborden* en — *borden*,
tafelbeschuiten en — *beschuiten*, *tafelperen* en — *peren*.

Men heeft: *paardenstallen* en — *stallen*, *paardentrans*
en — *trans*, *paardenslachters* en — *slachters*, *paarden-*
volk en — *volk*, *paardenspellen* en — *spellen*, *paarden-*
boonen en — *boonen*.

Men onderscheidt eindelijk: *oorbellen* en —
bellen, *oorijzers* en — *ijzers*, *oorartsen* en — *artsen*,
oorringen en — *ringen*, *oorwurmen* en — *wurmen*, *oor-*
pijn en — *pijn*, *oorkussens* en — *kussens*, *oorspuiten*
en — *spuiten*, *oorgetuigen* en — *getuigen*.

Voorbeeld: Men lette op het verschil tusschen *regen-*
schermen en *zouneschermen*, *regenuater* en
welwater, *regenbuien* en *hagelbuien*.

3.

Geef het verschil in beteekenis eens aan tusschen de volgende
schuin gedrukte zinnen met behulp van het daarachterstaande.

Het paard wordt geslagen, namelijk door den koetsier, wan-
neer . . . .

Het paard wordt beslagen door den hoefsmid, als . . . .

De melk is gekookt beteekent: de melk is zoolang verhit, dat . . . .

De melk is verkookt beteekent: door het koken is de melk . . . .

Het haar is gebrand wil zeggen: het haar is krullend gemaakt met . . . .

Het haar is verbrand wil zeggen: door onvoorzichtigheid is het haar . . . .

Het werk is nageschreven beteekent: het werk is van een ander overgenomen met het doel . . . .

Het werk is overgeschreven beteekent: het werk is nog eens geschreven, b.v. omdat . . . .

Dit zijn zilveren lepels = Dit zijn lepels, ... van zilver.

Dit zijn verzilverde lepels = Dit zijn lepels van . . . ., maar . . . . met zilver.

Een geleend horloge is een horloge, dat van een ander . . . .

Een beleend horloge is een horloge, dat men tegen geld . . . .

Voorbeeld: *Het paard wordt geslagen*, namelijk door den koetsier, *wanneer het niet hard genoeg loopt.*

Het paard wordt beslagen door den hoefsmid, *als het nieuwe hoefijzers krijgt.*

4.

Laat in korte omschrijvingen of door het gebruik in zinnen het verschil zien tusschen:

een edel man en een edelman.

een klein kind en een kleinkind.

onze oude tante	en onze oudtante.
hare schoone zuster	en hare schoonzuster.
het dunne doek	en het dundoek.
het nette werk	en het netwerk.
een groot hertogdom	en een groothertogdom.
harde steen	en hardsteen.
geheim schrift	en geheimschrift.
een rood borstje	en een roodborstje.
een blauwe kous	en een blauwkous.
lange ooren	en langoooren.
de blinde man	en de blindeman.
een lui paard	en een luipaard.
een hard looper	en een hardlooper.
een stomme knecht	en een stommeknecht.

Voorbeeld: *een edel man* is een man met een uitstekend karakter.

een edelman is iemand met een adellijken titel.

5.

Lied van den boer.

Wie rijdt daar naar zijn veld?
 Wie rijdt daar met zijn paard naar 't veld?
 Het boertje fluit, het boertje zingt,
 Het paardje huppelt, loopt en springt.
 Zoo gaan zij naar het veld.

Wat doen zij op het veld?
 Wat doen nu man en paard op 't veld?
 Zij werken daar van 's morgens vroeg,
 De boer bestuurt zijn paard en ploeg.
 Zij zwoegen op het veld.

Wat staat daar op het veld?
 Wat staat daar op dat korenveld?
 Daar groeit nu graan in overvloed,
 Daar ziet gij, wat het werken doet
 Van boer en paard op 't veld.

(Naar J. A. VAN DROOGENBROECK).

Wij maken een opstel getiteld: „De nijvere landman”. Beantwoord dus de volgende vragen en zorg er voor, dat de schuin gedrukte woorden van de vraag in het antwoord voorkomen.

Wie gaat 's morgens vroeg naar den akker?	's Morgens . . . . . ziet men . . . . .
Hoe gaat hij er heen?	Hij . . . . . op zijn . . . . .
Hoe is hij gewoonlijk gestemd?	Hij is . . . . ., want men hoort hem bijna elken morgen . . . . . en . . . . .
En hoe is het met het paardje gesteld?	Ook het . . . . . is . . . . . en toont dat, door nu eens te . . . . ., dan weder te . . . . . of te . . . . .
Wat doen zij op het veld, het paard zoowel als de boer?	Op . . . . . gaan . . . . . arbeiden met den . . . . .; het . . . . . trekt . . . . . en de . . . . . be- stuurt hem.
Valt dit beiden gemakkelijk?	Dit . . . . . heel . . . . ., want het is . . . . .
Wat ziet men eenigen tijd later?	Eenigen . . . . op den . . . . . over- vloed van . . . . .

Hoe is dat daar gekomen?

Dat . . . . . ontstaan, tenge-
volge van het . . . . . van
den landman en van zijn
trouwen . . . . .

6.

Breng van de volgende zinnen de eerste acht van den bedrijvenden in den lijdenden vorm over en de volgende acht van den lijdenden in den bedrijvenden vorm:

N.B. De overgebrachte zin moet met het cursief gedrukte woord beginnen.

1. De brugwachter draait *de brug* open.
2. In den winter steken wij *het licht* vroeger op dan in den zomer.
3. De ezel moest *alle dagen* zakken vol rogge of tarwe naar den molen brengen.
4. De belegeraars beschoten de stad *anderhalf uur* lang.
5. Mijn gelukkige buurman had *een hoogen prijs* uit de loterij getrokken.
6. Meer dan tien gulden heeft uw oom *voor dien fraaien atlas* betaald.
7. Men zal nog *eenige arbeiders* in dienst moeten nemen.
8. Morgen zullen wij *het verzuimde werk* wel inhalen.
9. Dit ventje wordt dikwijls door *die groote lummels* geplaagd.
10. Deze brieven zijn *reeds* eergisteren door mij geschreven.
11. Twee kiezen zijn *mij* de vorige week door den tandmeester* getrokken.

12. Door de stoomtram werden *gedurende de Pinksterdagen* wel achtduizend menschen vervoerd.
13. *Al dat werk* is niet door ons beiden afgemaakt kunnen worden.
14. Het dorp A. werd door *een hevigen brand* voor een groot deel in de asch gelegd.
15. De oneerlijke werklieden konden niet wederom *door de fabrikanten* in dienst genomen worden.
16. Door de weduwe van den overleden veldwachter was *bij den gemeenteraad* een verzoek ingediend.

Voorbeeld: *De brug* wordt door den brugwachter opengedraaid.

7.

Vul het tegengestelde in van het schuingedrukte woord:

In Zuid-Afrika wonen *zwarte* menschen en . . . menschen.
De meeste kinderen in Nederland hebben òf *zwart* haar òf . . . haar.

Er zijn bij een kudde gewoonlijk weinig *zwarte* maar veel . . . schapen.

Wij eten rijst en aardappelen van een *plat* bord, maar soep uit een . . . bord.

In warme landen hebben de huizen *platte* daken, bij ons meestal . . . daken.

Een kubus heeft zes *platte* vlakken, een bal heeft daarentegen één . . . vlak.

Men onderscheidt in de rekenkunde *geheele* getallen en . . . getallen of . . .

Kinderen betalen op het spoor niet den *geheelen*, maar slechts den . . . . prijs.

Curaçao behoort *geheel* aan Nederland; Guyana behoort . . . . aan Nederland, ... aan Frankrijk en . . . . aan Engeland.

Door dezen winkelier worden zoowel *lichte* als . . . . sigaren verkocht.

Oude lieden hebben gewoonlijk een *lichten* slaap, kinderen daarentegen een . . . . slaap.

In den zomer dragen de dames *lichte* japonnen, in den winter . . . . japonnen.

In Afrika en Australië wonen nog vele *wilde* volken, in Europa . . . . volken.

De poelier verkoopt zoowel *wilde* als . . . . konijnen.

Sommige fietsers rijden erg *wild*, de meer verstandige rijden daarentegen . . . . door.

Ik weet niet, of wij den *goeden* of den . . . . weg zijn ingeslagen.

In dezen winkel verkoopt men *goede*, maar aan den overkant . . . . waar.

Zij zijn lang *goede* vrienden geweest, maar door een kleinheid zijn zij . . . . vrienden geworden.

Voorbeeld: In Zuid-Afrika wonen *zwarte* menschen en *blanke* menschen.

De meeste kinderen hebben òf *zwart* òf *blond* haar.

Er zijn in een kudde gewoonlijk weinig *zwarte* en veel *witte* schapen.

8.

Zoek bij de volgende werkw. gepaste zelfst. naamw. als lijdend voorwerp:

..... en ..... verven.	..... en ..... berijden.
..... en ..... schillen.	..... en ..... afdanken.
..... en ..... frankeeren.	..... en ..... uitpersen.
..... en ..... schuren.	..... en ..... opensnijden.
..... en ..... rooken.	..... en ..... opmaken.
..... en ..... vellen.	..... en ..... vastleggen.
..... en ..... inleggen.	..... en ..... uitkloppen.
..... en ..... vergulden.	..... en ..... besturen.
..... en ..... spannen.	..... en ..... bedenken.

Voorbeeld: *Deuren, vensters en kleedingstukken* verven.

9.

Beantwoord de volgende vragen in volledige zinnen:

Wat kan men alzoo aansteken?

Wat wordt gepeld, wat wordt geschild?

Waar gaat 's morgens de zon op?

Welke titels dragen het hoofd van den Nederlandschen staat, van het Turksche rijk, van het Russische rijk?

Wanneer noemt men iemand vrijpostig?

Waarmee kan men snel een andere plaats bereiken?

Waarop schrijft gij het liefst?

Met wie hebt gij denzelfden grootvader?

Waarvoor gebruikt men een rood of blauw potlood?

Waaruit bestaat in hoofdzaak een passer?

Waar toe dienen de zeilen op een schip?

- Wie trekken den ploeg over den akker?
 Bij wat kan men een vogelnestje vergelijken?
 Tot hoe lang duurt ongeveer de zomer?
 Waarheen gaat de wind, als de windwijzer naar het Zuidwesten wijst?
 Van waar komen in het voorjaar de ooievaars en zwaluwen?
 Welke vogels kunnen zwemmen?
 Wiens dochter is onze tegenwoordige koningin?
 Waardoor wordt een huis tegen het inslaan van den bliksem behoed?
- Voorbeeld: Men kan een *sigaar*, de *lamp*, de *kachel* aansteken.

10.

Vervang in de volgende zinnen de schuingedrukte woorden door andere met gelijke beteekenis:

- De arme kleine meid zat te *schreien*.
 Mijn neef wist van *blijdschap* niet, wat hij doen zou.
 Hij zit mij *onophoudelijk* op de vingers te kijken.
 Mijn *schoonbroer* brengt mij op mijn *geboortedag* altijd een fraai geschenk.
 Hoe laat *reist* gij morgen *af*.
 Wij brengen den avond *steeds* in het *woonvertrek* door.
 Ik geloof *vast*, dat hij ons *opgemerkt* heeft.
 De *arbeiders* aan de fabriek van den heer N. hebben *het werk* gestaakt.
 Het is wel eens *voorgekomen*, dat een klein *rijk* een groot overwon.
Als ge te laat komt, moet ge achteraan *plaats nemen*.

De japon is geheel *verschoten*, dat wilt ge zeker wel *toegeven*.
Wat men *gaarne* doet, valt *licht*.

De generaal *gelastte* den soldaat zijn geweer aan te leggen.
Zijt ge al *gereed*? Ik ben nauwlijks met mijn werk *aan-*
gevangen.

Mijn broer kan niet komen; hij is *ongesteld*.

Voorbeeld: De arme kleine meid zat te *hulden*.

II.

Vul in het volgende versje de namen van dierengeluiden in.

leder wat.

Komt, dieren, zegt mij, wat voor goed
Elk uwer aan de menschen doet.
De hond . . . . .: „Ik bewaak uw huis.”
„Ik”, ... de poes, „vang rat en muis.”
De gans . . . . .: „'k Stop uw bedden vol.”
Het schaapje . . . . .: „Ik geef u wol.”
„Ik melk en vleesch,” zoo . . . . . de koe.
't Paard . . . . .: „Ik rijd en trek me moe.”
De geit . . . . .: „Ik lesch uwen dorst.”
Het zwijn . . . . .: „Ik geef spek en worst.”
De kippen . . . . .: „Ei op ei
Krijgt gij van ons, niet slechts in Mei.”
De bij . . . . .: „Honig geef 'k en was.”
Ja, ja, 't komt alles ons te pas.

(C. HONIGH).

12.

Kies achter de volgende bijvoeglijke naamwoorden geschikte zelfst. naamw.

Ongebluschte . . . . . (stofnaam).	een onleesbare . . . . .
een welgelijkend	een ontwortelde . . . . .
een ongenoodigde	een vetgemest . . . . .
een bevolkte	een overwonnen . . . . . (verzamelnaam).
de onoverwinnelijke . . . . . (zaaknaam).	de aangebrande . . . . .
een zomersche	een afgeschoten . . . . .
een ontvluchte	een uitgebrande . . . . .
oneven	een gefrankeerde . . . . .
stroomend	een elektrische . . . . .
geslepen . . . . . (zaaknaam).	een onttroond . . . . .
eene gedempte	een gapende . . . . . (zaaknaam).
de tachtigjarige . . . . . (zaaknaam).	een slapeloze ... (") .
aangebreyde	een opgeschoven . . . . . (zaaknaam).
een uitgetrokken	een afgegraasd . . . . .
keffende	een gekortwiekte . . . . .
	kakelende . . . . .

Voorbeeld: Ongebluschte *kalk*.

13.

Mijn hond.

1.

*Mijn hond, ik moet je roemen,
Al ben je ook maar een hond;
Ik moet je lof verkonden
De heele wereld rond.*

2.

*Je hebt een hart vol eere,
Vol trouwigheid en moed;
Je meent het met de menschen
En alle honden goed.*

3.

*Je bedelt en je schooit niet
Al om een stukken brood,
En — zou je ooit kunnen stelen?
Neen — liever ging je dood.*

4.

*Je ziet nooit op je mindren
Trotsch uit de hoogte neer,
En toch — in doen en laten
Blijf jij zelf altijd heer.*

5.

*Mijn hond, ik moet je roemen
Door heel het wereldrond;
Je hebt één klein gebrek maar,
En 't is . . . . je bent een hond.*

(J. J. A. GOEVERNEUR).

Wij zullen naar aanleiding van dit versje een opstel maken getiteld: „Mijn hond”. Denk er echter aan, dat ge over den hond, maar niet tot hem spreekt en het voornaamwoord *je* dus niet gebruikt kan worden. Vul nu het volgende zoo goed mogelijk aan:

Mijn hond.

Ik wil eens heel veel goeds vertellen van een vriend van me, al is die vriend . . . .; ik wil . . . . de heele . . . . zijn . . . . verk. . . . Mijn hond heeft vele . . . . eigenschappen, ... is . . . ., ... is . . . . Ook zal . . . ., als het niet noodig is, geen . . . . of geen . . . . kwaad doen. Van . . . . en . . . . heeft . . . . een afkeer; nooit ziet men . . . . hunkeren naar . . . ., en je denkt wellicht, dat . . . . .? Liever liet . . . . zich . . . .

Komt . . . . andere honden tegen, nimmer zal het bij . . . . opkomen, ...; want . . . . is . . . . volstrekt niet.

En toch ieder moet erkennen dat hij er zelf . . . . . uitz . . . . . In . . . . . en . . . . . kan ieder heel goed . . . . ., dat mijn hond van fatsoenlijke . . . . . is.

En daarom zeg ik nog eens: ik mag voor heel de wereld met . . . . . van . . . . . s . . . . . Maar één ding is toch jammer, één klein gebrek moet ik toch . . . . ., namelijk, dat al die mooie eigenschappen niet toebehooren aan een mensch, maar slechts . . . . .

14.

Vervang het bijvoeglijk naamwoord door een eigennaam met voorzetsel:

Stolksche boter.

Bossche koek.

Friesche boeren.

Haagsche hopjes.

Fransche modes.

Leidsche kaas.

Zeeuwsche oesters.

Goudsche pijpen.

Duitsche grasmaaiers.

Delftsche slaolie.

Dordsche schepen.

Pruisische officieren.

Spaansche wijnen.

Turksche cigaretten.

Overmaassche dorpen.

Noorsche stokvisch.

Bergsche ansjovis.

Weesper moppen.

Decenter peperkoek.

Harlinger schippers.

Engelsche stoffen.

Chineesche thee.

Zweedsch ijzer.

Urker visschers.

Keulsch aardewerk.

Portugeesche zeevaarders.

Oostindische waren.

Romeinsche oudheden.

Betuwsche en *Overbetuwsche* vertellingen.

Voorbeeld: *Stolksche* boter is boter uit *Stolwijk*.

15.

Maak eens samenstellingen, waarvan de aangegeven woorden het laatste deel uitmaken:

(N.B. De hieronder voorkomende woorden moeten hun gewone beteekenis behouden.)

a. — man, — vrouw, — vader, — moeder, — oom,
— nicht, — kind, — jongen, — meisje, — zoon, — vriend,
— genoot, — gezelschap, — makker.

b. — paard, — koe, — hert, — hond, — kat, — rat,
— tijger, — varken, — vink, — hoen, — slang, — arend,
— duif, — uil, — haring, — baars, — spin, — vlieg,
— kever, — mossel, — kreeft.

c. — roos, — lelie, — doorn, — boom, — struik,
— bloem, — bloesem, — knop, — vrucht, — peer, — bes,
— noot, — appel, — wortel, — boon, — kool, — halm,
— aar, — zaad, — pit, — schil, — stengel, — blad, — tak.

d. — graat, — scherf, — rand, — hoorn, — kop,
— staart, — schelp, — slot, — boek, — pen, — band,
— lijst, — knoop, — tobbe, — trap, — sleutel, — wagen,
— ketting.

e. — wijn, — bier, — boter, — suiker, — thee, — koek,
— water, — melk, — sap, — inkt, — olie, — azijn,
— papier, — vleesch, — brood, — haar, — steen, — kalk,
— wol, — hout.

f. — gas, — rook, — damp, — geur, — smaak, — muziek,
— geluid, — slag, — kreet, — val, — gang.

Voorbeelden: *Koopman, trampaard, maandroos, vischgraat, appelwijn, lichtgas, enz.*

16.

Jan's eerste vangst.

Jan was uit hengelen gegaan
 En wel voor d' eersten keer.
 Vlak aan de trekvaart bleef hij staan
 En liet er 't sim in neer.

Daar zaten visschen bij de vleet,
 En 't duurde geen kwartier,
 Of onze Jan kreeg aardig beet.
 Wat had hij een plezier!

Den dobber kon hij niet meer zien,
 Hij voelde ruk op ruk.
 Dat was me een visch! Wel twee misschien;
 De stok boog bijna stuk.

Hij haalt dus op, en in de wei,
 Wat valt daar neer? Geen baars,
 Geen snoek, geen voren zelfs of blei —
 Maar wel een oude laars.

(C. HONIGH).

a. Schrijf het bovenstaande versje eerst eens als gewoon proza over en vervang dan de volgende woorden door andere van ongeveer gelijke beteekenis:

hengelen — keer — vlak — bleef staan — sim — bij de vleet — kwartier — beet krijgen — plezier — ruk — boog — stuk — ophalen.

Kunt ge uit den 14^{en} en 15^{en} regel opmaken, welke visschen weinig en welke veel waarde hebben? Zoek andere vischnamen, die ge eveneens gebruiken kunt.

b. Beantwoord eindelijk de volgende vragen zoodanig, dat de schuin gedrukte woorden van de vraag in het antwoord opgenomen worden en het geheel goed bij elkaar past. Ge kunt ook de woorden, in oefening a gevonden, gebruiken.

Wat was Jan gaan doen? Had hij dat vroeger al eens gedaan? Den hoeveelsten keer was het dus? Waar bleef hij staan? En wat deed hij daar? Had hij zijn plekje goed uitgekozen? Want wat zat er? Hoe lang hengelde hij pas, toen hij beet kreeg? En hoe keek hij toen? Wat scheen er wel aan het snoer te zitten? Want wat gebeurde met den dobber? En wat voelde Jan? En wat deed de stok? Wat achtte Jan niet onmogelijk? Wat deed hij dus? Wat verwachtte Jan natuurlijk? En wat ving hij?

17.

Wat zijn de tegenstellingen der volgende uitdrukkingen:

een *overvloedige* oogst.

een *bevestigend* antwoord.

het *buitenlandsch* nieuws.

sterke koffie.

een *scherpe* wind.

een *kromme* lijn.

gestold vet.

een *gemakkelijke* som.

guur weer.

een *vochtige* sigaar.

te recht aanmerkingen maken.

met opzet iets breken.

ergens iets *afnemen*.

hetzelfde antwoord geven.

in het groot verkoopen.

verkeerd antwoorden.

iets *ontsmetten*.

een spel *verliezen*.

een speld *verliezen*.

de vlag *uitsteken*.

een *sappige* peer.
 een *vervelend* boek.
 een *bange* knaap.
 een *rechte* weg.
 de *rechte* plaats.
 een tocht *om de Noord*.

met *lust* werken.
 bij elkaar *komen*.
 het nummer *vergeten* zijn.
 zijn parapluie *vergeten* hebben.
 tegen den stroom *in* loopen.
 zich *groot* houden.

Voorbeeld: een *overvloedige* oogst, een *schrake* oogst.

18.

Druk eens op andere manier uit:

Wij zijn zeer klein behuisd.

De brutale bedelaar blies spoedig den aftocht.

Het is hier erg gehoorig.

Zij betalen elkander met gesloten beurzen.

Mijn gang is geen doktersgang.

Het vaartuig was slecht bemand.

Het verlegen kind zei boe noch ba.

Zij zeggen elkaar zelfs geen g'ndag en g'navond.

Ik heb mijn handen vol aan dit werk.

Die straat loopt dood.

Dit is volstrekt geen doodwond.

Men moet altijd recht door zee gaan.

*Mijn vriend heeft verlof gekregen en is nu erg in zijn knol-
 lentuin.*

Honger is de beste kok.

*Ik heb deze plaatsen bestemd voor den gaanden en komenden
 man.*

Het kleine Christientje breid al een aardige kous.

Deze menschen leven van de hand in den tand.

Hij vindt den hond in den pot.

Voorbeeld: *Wij zijn zeer klein behuisd = Wij wonen in een erg klein huis.*

19.

Kies uit de volgende woorden telkens het geschikte om in de onderstaande zinnen te gebruiken:

verbeuzelen — misgunnen — ontsnappen — berispen — uitbotten — inschepen — overleven — kwijschelden — verspelen — kortwieken — inkwartieren — aangeven — ontsporen.

Wegens zijn goed gedrag werd den gevangene het overige van zijn straftijd . . . . .

In het begin van April beginnen de boomen zoo langzamerhand . . . . .

De bedroefde moeder zeide, dat zij dien slag niet zou . . . .

Door verkeerden wisselstand kan een trein gemakkelijk . . . . .

Om het wegvliegen te beletten werden de kippen . . . .

Bekrompen menschen kunnen hun tijd aan de nietigste dingen . . . . .

Ondanks de genomen voorzorgen wist de gevangene te . . . . .

Het trage en ongehoorzame meisje moest de moeder voortdurend . . . . .

Mijn oom gaat naar Java; hij zal zich te Genua . . . . .

Het weinige, dat hij bezit, behoeft ge hem waarlijk niet te . . . . .

De soldaten werden op hun tocht naar de grenzen bij de burgers . . . . .

Mijn broer moet zich dit jaar voor de militie . . . . .
 Gij loopt gevaar met die speculatiën al uw geld te . . . .

Voorbeeld: Wegens zijn goed gedrag werd den gevangene het overige van zijn straf-tijd kwijtgescholden.

20.

Vereenig uit de drie volgende rijen de bijeenbehoorende woorden tot een goeden zin:

De tuinman	bespoelt	de piano
De koningin	beloert	de reizigers
De ruiter	bepleisterd	het vleesch
De stoombooten	beploegen	de schepen
De zon	bespeelt	den akker
De politieagent	bezielt	zijne kudde
De metselaar	bedwingt	zijne toehoorders
De dichteres	berooft	hare ministers
De zee	bewaakt	den wielrijder
De geschiedschrijver	benoemt	een fabel
De bandiet	beplant	de aarde
De cargadoors	bevaren	onze kust
De tijger	beschijnt	zijn ros
De musicus	beschrijft	de gaarde
De herder	besnuffelt	zijn ros
De landbouwers	bevrachten	onze rivieren
De redenaar	bekeurt	dien oorlog
De hond	berijmt	zijn prooi.

Voorbeeld: *De tuinman beplant de gaarde.*

21.

Van zeven kikkertjes.

Daar zaten zeven kikkertjes
 Al in een boerensloot,
 De sloot was toegevroren,
 Ze lagen hallef dood,
 Ze kwekten niet, ze kwaakten niet
 Van honger en verdriet.

De jongste, die een wijsneus was,
 Zei tot zijn kameraads:
 „Die malle nachtegalen,
 Wat hadden die een praats!
 Was eerst het ijs maar in den dooi,
 Wij zongen eens zoo mooi!”

De milde, lieve Lente kwam; . . . .
 Zij kwaakten de oude wijs;
 Als zij dat zingen noemen,
 Wensch ik ze weêr in 't ijs;
 Ik geef die kikkers allemaal
 Voor éenen nachtegaal.

(J. P. HEYE.)

Vul de volgende zinnen aan:

In een boerensloot . . . . . Het was in den
 winter en dus lag . . . . . ijs in . . . . . en dat bekwam
 de kikkertjes niet . . . . .; ze waren allemaal . . . . .

Niet een van hen gaf . . . . . , ze waren stom van . . . . . en van . . . . . Het jongste . . . . . , een bijdehandje, en die nog al wat dorst . . . . . , dacht aan den . . . . . zomer en zei tot . . . . . : „Herinneren jullie je nog wel, hoe de . . . . . ? Wat waren die altijd . . . . . aan . . . . . Wij zouden het ook . . . . . zoo . . . . . , als er maar geen . . . . . meer in . . . . . was; ja, we zouden nog veel . . . . . zingen.”

Eindelijk kwam de . . . . . L . . . . . en bracht . . . . . en . . . . . weer mee. Nu werden ook de . . . . . weer druk en . . . . . en begonnen hun stem te . . . . . Maar helaas! het was . . . . . En dat noemen ze . . . . . Zaten ze maar . . . . . in . . . . . Men kan van mij alle . . . . . krijgen, als ik er maar een . . . . . voor in . . . . . bekom.

22.

Vul het weggelatene in:

Men onderscheidt op de aarde de *heete*, de . . . . . en de . . . . . luchtstreek.

Men heeft voorwerpen van *gegoten* en voorwerpen van . . . . . ijzer.

Eerst leert men op de scholen iets uit de *vaderlandsche*, daarna uit de . . . . . geschiedenis.

In de 17^e eeuw had men hier te lande de *Oostindische* en de . . . . . compagnie.

Amerika werd door Columbus *ontdekt*, de boekdrukkunst werd . . . . .

De brandweer behelpt zich in de kleine steden met *handspuiten*, in de groote steden heeft men daarentegen . . . . .

Het volledig gebit van den mensch bestaat uit (hoeveel?) *tanden* en (hoeveel?) . . . . .

De muziekinstrumenten zijn gewoonlijk òf *blaasinstrumenten*, òf . . . . .

In Nederland heeft men *gouden* muntstukken, ... muntstukken en . . . . . muntstukken.

Men reist op onze spoorlijnen deels in *sneltreinen*, deels in . . . . .

De dieren, die *in het water leven*, zijn meerendeels *visschen* en . . . . ., terwijl de dieren, die *door de lucht vliegen*, behooren tot de *vogels* of tot de . . . . .

Thans reist men met den *spoortrein* of met de *stoomboot*, vroeger deed men het met de . . . . . of met de . . . . .

De drie groote Christelijke feesten heeft men juist bij het begin van een jaargetijde: bij het *begin* van den *winter* heeft men . . . . .; kort nadat de *lente* *verschenen is*, hebben we . . . . . en even voordat de *zomer begint* . . . . .

Voorbeeld: Men onderscheidt op de aarde de *heete*, de *gematigde* en de *koude* luchtstreek.

23.

Plaats voor het schuingedrukte een eenvoudiger uitdrukking:

Ik geloof, mijn jongen, dat *Klaas Vaak begint te komen*. Ik heb hem *van kindsbeen* af gekend. Statig verscheen *de dagtoorts* boven den horizon. Hij *blijft op een cent dood*. Daar slaat *het klokje van gehoorzaamheid*. Hij *zingt het liedje van verlangen*. Mijn vroegere buurman is voor eenige dagen *met de noorderzon* en *met stille trom* afgereisd. Wij spelen gewoonlijk om 's *keizers* *baard*. Het kleine kind schreide *tranen*

met tuiten. De knorrige heer was met het verkeerde been uit bed gestapt. Schrijf dat dadelijk op, anders raakt het maar in het vergeetboek. De oude dag komt niet zonder gebreken. Het schip dobberde op de zoute golven. De dame trok voor alles haar neus op. De gansche inboedel werd een prooi der vlammen. Grootvader heeft vandaag de bokkepruik op. Hij kan zijn werk op zijn stoffjes afdoen. De kinderen, zei de moeder lachende, eten me de ooren van het hoofd. Morgen slaap ik een gat in den dag. Wij stonden te kijken, of we water zagen branden. Ik vrees, dat het met hun beiden weer op katjesspel uitloopt. Het soldatenleven is vol distels en doornen, maar het geeft lauweren daarnaast. David verwisselde den herdersstaf met den koningsscepter.

Voorbeeld: Ik geloof, mijn jongen, dat je slaap krijgt.

24.

a. Vul de vereischte woorden in als eerste lid van eene samenstelling:

Op een volledig gedekte tafel vindt men alzoo:

een .... stolp.	een .... doosje.	.... en .... vorken.
een .... vlootje.	een .... potje.	.... en .... lepels.
een .... kom.	een .... terrine.	.... en .... borden
een .... bus.	een .... en .... stel.	.... en .... schalen.
een .... vaas.	.... en .... glazen.	.... en .... schotels.
een .... vaatje.	.... en .... messen.	.... en .... bakken.

Onder de handwerkslieden komen o. a. voor:

— makers en — makers.	— houwens en — houwens.
— werkers en — werkers.	— wevers en — wevers.
— lappers en — lappers.	— slaggers en — slaggers.

— dekkers en — dekkers.	— wasschers en — wasschers.
— vegers en — vegers.	— schippers en — schippers.
— draaiers en — draaiers.	— rijders en — rijders.
— stokers en — stokers.	— hakkers en — hakkers.
— slijpers en — slijpers.	— boeren en — boeren.
— dragers en — dragers.	— zettters en — zettters.
— houders en — houders.	— blazers en — blazers.
— branders en — branders.	— drukkers en — drukkers.
— binders en — binders.	— wachters en — wachters.
— snijders en — snijders.	— gaarders en — gaarders.

b. Vele menschen drukken hun beroep door twee of meer woorden uit, of wel: ze dalen bij de vermelding er van in bijzonderheden af. Tracht eens het volgende volledig te maken:

Dr. A., Keel--, . . . -- en . . . . arts.

Mej. B., . . . -- en . . . . naaister.

N. N., Zinkwerker, aanleg van . . . -- en . . . . leidingen.

W. Z., Grof--, . . . -- en . . . . smid, of ook wel: goud-- en . . . . smid.

J. R., Koek--, . . . --, . . . -- en . . . . bakker, of ook: brood-- en . . . . bakker.

A. G., Boekhandelaar, verkoopt . . . --, . . . -- en . . . . behoeften.

P. W., ... veger en . . . . verdrijver.

S. N., In melk, ..., ... en . . . .

B. M., Koffie, thee, . . . -- en . . . . waren.

Opschrift eener uitspanning: Hier stalt men . . . . en . . . . *of anders:* „Logies voor den reizenden man te . . . . en te . . . .

Opschrift boven een stopje te Amsterdam, waar iemand woont, die uit wekken gaat:

Hier in de gang

Gaat men uit p . . . .;

Ik k . . . . net zoo lang,
Tot je begint te knorren.

25.

Vervang het streepje door een woord, dat dezelfde beteekenis heeft, als het in den zin voorkomende schuingedrukte woord:

Terwijl ik mij aan het roer zette, greep mijn vriend de *roeispanen* en het bleek al spoedig, dat hij goed met de — overweg kon.

Bij gelegenheid van den verjaardag der koningin werd door de *bezetting*, ook wel het — genoemd, een luisterrijke parade gehouden.

Ik heb op mijn *rijwiël*, of, zooals het in de spreektaal heet, op mijn —, reeds menig tochtje gedaan.

Als iemand zich verpraat heeft en dus verklapt heeft, wat hij voor zich had moeten houden, zegt men: hij is door de *ben* of door de . . . . gevallen.

De lente begint in de maand *Maart*, die dan ook wel — genoemd wordt.

Een fraai gekleede *livreiknecht* of — opende ons de deur.

Haast niemand gebruikt de woorden: *regenscherm* en *zonnescherm*; bijna iedereen spreekt van . . . . en . . . .

De stadhouder Willem II belastte in 1650 zijn aanstaanden *zwager* of — Willem Frederik met de verrassing van Amsterdam.

Dit meisje gaat erg *mank* tengevolge van een val op haar 12^e jaar; vóór dien tijd liep zij heelemaal niet —.

Vele Israelietische of — feestdagen vallen in de maanden September en October.

De reiziger vroeg den kellner, welke Nederlandsche of — couranten in het hôtel aanwezig waren.

Voorbeeld: Terwijl ik mij aan het roer zette, greep mijn vriend de *roeispanen* en het bleek al spoedig, dat hij goed met de *riemen* overweg kon.

26.

Wat bedoelt men er mee, als men van iemand zegt:

Hij is onder dienst.	Hij komt met verlof.
Hij is buiten adem.	Hij zit achter slot.
Hij is er door.	Hij staat op straat.
Hij is (weer) op de been.	Hij zit op water en brood.
Hij is onder dak.	Hij staat op zijn stuk.
Hij is onder zeil.	Hij leeft van zijn geld.
Hij is er van door.	Hij ligt op de loer.
Hij is boven zijn theewater.	Hij staat boven aarde.
Hij is in den kost.	Hij zit onder het mes.
Hij is (nog niet) bij de hand.	Hij raakte onder de voet.
Hij is bij kennis.	Hij komt op zijn verhaal.
Hij is zonder werk.	Hij ligt op sterven.

Voorbeeld: Hij is onder dienst = Hij is soldaat.

27.

Verdeel de schuingedrukte woorden over de volgende uitdrukkingen:

geklots — *gekletter* — *geklingel* — *geklater* — *geloei* — *geschal* — *geborrel* — *geroffel* — *geknetter* — *gebel* — *geknal* — *geklepper* — *gekreun* — *getokkel* — *gefluit* — *geritsel* — *geblaas* —

*geschuifel — gegons — getik — gekras — gebombam — getrap-
pel — gesnor — gejank — gekakel — geknars — gekraak —
gekwinkeleer — gedonder.*

het . . . . *der wapenen*
 het . . . . *der muggen*
 het . . . . *der klokken*
 het . . . . *van het molenrad.*
 het . . . . *van den storm*
 het . . . . *van den hoorn*
 het . . . . *der tanden*
 het . . . . *van den waterval*
 het . . . . *van het ijs*
 het . . . . *der golven*
 het . . . . *der locomotief*
 het . . . . *der zieke honden*
 het . . . . *der pen over het papier*
 het . . . . *der geiten*
 het . . . . *der kanonnen*
 het . . . . *achter het behangsel*

het . . . . *der gekwetsten.*
 het . . . . *der vogels in het woud.*
 het . . . . *der belletjes van het
arrenpaard.*
 het . . . . *der vlammen.*
 het . . . . *der trom.*
 het . . . . *zweepslagen.*
 het . . . . *der saaren.*
 het . . . . *met de voeten.*
 het . . . . *van het spinnewiel.*
 het . . . . *van het horloge.*
 het . . . . *der hoeders.*
 het . . . . *der paarden.*
 het . . . . *van den tramkoetsier.*
 het . . . . *van kokend water in
den ketel.*

Voorbeeld: Het *gekletter* der wapenen.

28.

Maak de beteekenis der volgende zinnen duidelijk door omschrijving of door toevoeging van een of meer woorden:

Ik kan dat wel op.

Die jongen kan zijn broertje
wel aan.

Men kan op hem aan.

Nu kunt ge niet meer weg.

De hond kan niet mee.

De leerling kan zijn werk
niet af.

Het kind kan dit alles niet op.

Moet dit ook nog mee?

Wij moeten morgen vroeg op.
 Nu moet ik weg.
 Vader moet van avond uit.
 Moet dit van daag nog af?
 Het vuur is nog aan.
 De trein is al aan.
 Mijn handschoenen zijn eindelijk aan.
 De kerk is uit.
 Het boek is uit.
 De jas is nog niet uit.
 De pijp is uit.
 De lamp is uit.
 Mijnheer is uit.

Nu is het uit!
 De keuken is achter.
 De klok is achter.
 De lamp is op.
 De olie is op.
 Die jas is heelemaal op.
 De heele boel is op.
 De koek is op.
 Die weg is om.
 Het uur is om.
 De wind is om.
 De kiespijn is over.
 Tante Marie is over.
 Zijn jullie allemaal over.

29.

Maak een opstel over „De Lente” door in het onderstaande zooveel te veranderen, als ge noodig acht.

De herfst.

Het is herfst. De gelijkheid van dag en nacht op den . . . . . September hebben we gehad. De dagen zijn nu korter dan de nachten en het begint langzamerhand al wat frisch te worden. De trekvogels zijn ook reeds verdwenen, terwijl het vee weldra de weide met den stal zal verwisselen. Wij beginnen er over te denken, ons wat warmer te gaan kleeden; wij bergen de zomerkleeren weg en zoeken de winterpakjes op. De boomen beginnen er helaas! treurig uit te zien; er worden voortdurend meer en meer gele bladeren

zichtbaar, naakte takken komen te voorschijn en het zal niet lang meer duren, of alle loofboomen zijn van hun bladerkroon beroofd. De naaldboomen ondergaan wel niet zoo'n groote verandering, maar ook zij nemen af in frischheid van kleur. De besturen der spoorwegen kondigen den winterdienst aan, want de reislust is sterk aan 't verminderen en het badseizoen zal weldra gesloten zijn. De voorname familiën zoeken hunne woningen in de stad weer op, waar voor schouwburgen en concertzalen het seizoen aanvangt. Wel komt er af en toe nog eens een zoele dag, die aan den verdwenen zomer herinnert, maar wij hebben dat slechts als een aangenaam en vriendelijk toegiftje te beschouwen. Toch kan het soms nog lang duren, vóór de winter met zijn sneeuw en ijs, zijn strenge koude en donkere luchten voor goed zijn intrek bij ons genomen heeft.

30.

Breng de werkwoorden, die achter de scheidingslijn staan, naar de geschikteste plaats vóór die lijn over:

De meid	.... haar schort	....	schreef voor.
De reiziger	.... zijn voorraad	....	zette achterna.
De postiljon	.... zijn jas	....	sneed open.
Het broértje	.... zijn pop	....	rookte op.
De officier	.... zijn sabel	....	smeet dicht.
De agent	.... den dief	....	seinde over.
De juffrouw	.... den vloer	....	stalde uit.
De koetsier	.... het portier	....	oogde na.
De professor	.... het boek	....	trok aan.
De heer	.... een sigaar	....	schaafde gelijk.
De moeder	.... de lamp	....	schoot dood.

De visschervrouw	.... het schip	....	boende glad.
De timmerman	.... de plank	....	gespte om.
De zeevaarder	.... de aarde	....	bond voor.
De jager	.... den haas	....	sloeg stuk.
De telegrafist	.... het bericht	....	zeilde rond.
De arts	.... een recept	....	blies uit.

Voorbeeld: De meid *bond* haar schort *voor*.

31.

Ter invulling:

Men noemt	iemand, die metselt, een ....
" "	" , die laf is, een ....
" "	" , die vuil is, een ....
" "	" , die een herberg houdt, een ....
" "	" , die veel reist, een ....
" "	" , die in een stad woont, een ....
" "	" , die zingt, een ....
" "	eene vrouw, die zingt, een ....
" "	iemand, met wien men een reis maakt, een ....
" "	" , die timmert, een ....
" "	" , die liegt, een ....
" "	" , die viool speelt, een ....
" "	" , die op het orgel speelt, een ....
" "	" , die het middagmaal bereidt, een ....
" "	eene vrouw, die het eten kookt, eene ....
" "	" " , die mutsen wascht, eene ....
" "	iemand, die in Rusland woont, een ....
" "	" , die in Duitschland woont, een ....
" "	" , die in Frankrijk woont, een ....

Men noemt	iemand,	die van adel is, een . . . .
" "	"	, die bloemen kweekt, een . . . .
" "	"	, die op een fiets zit, een . . . .
" "	"	, die muzikles geeft, een . . . .
" "	"	, die muziek maakt op een of ander instrument, een . . . .

Voorbeeld: *Men noemt iemand, die metselt, een metselaar.*

32.

De volgende woorden hebben meer dan ééne beteekenis. Kunt ge dat laten zien?

bont	} zelfstandige naamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden.	graaf	} zelfstandige naamwoorden en werkwoorden.	stoffen	} zelfstandige naamw., bijvoegl. naamwoorden en werkwoorden.
bot		luister		luiden	
wild		schoof		licht	
drukker		brak		druk	
goed		was		gaven	
blind		steeg		grauw	
jong		haak		schel	
laag		gier		stomp	
lam		vel		vlak	
dom		kaap		wijs	
net	kap	druk			
rijk	rook	krassen			

Voorbeeld:

krassen	}	<i>zelfst. naamw.</i>	Er zijn in de pas geboende tafel weer <i>krassen</i> gemaakt.
		<i>bijv. naamw.</i>	Ge spreekt in uw brief van oneerlijkheid. Dat vind ik een <i>krassen</i> zin.
		<i>werkwoord:</i>	De schaatsen <i>krassen</i> over het ijs.

33.

Het boompje in den herfst.

Boompje! ach, met mededoogen
 Zie ik u zoo treurig staan;
 Al uw schoonheid is vervlogen,
 Al uw pracht voorbijgegaan.

Nu de koude winter nadert,
 't Sneeuwt en hagelt keer op keer,
 Hebt gij, door den wind ontbladerd,
 Niets dan naakte takken meer.

Doch geduld! Na 't gure weder
 Van het droeve wintertij
 Keert de lente, zacht en teeder,
 En dan is uw leed voorbij.

Dan herleeft ge, dan ontvouwen
 Zich uw blaadren, bloem en knop,
 En de kleine vogels bouwen
 In uw groen hun nestjes op.

(J. J. A. GOEVERNEUR).

Zeg eens op andere wijze:

met mededoogen — al uw schoonheid is vervlogen —
 al uw pracht voorbijgegaan — de koude winter nadert —
 't sneeuwt en hagelt keer op keer — ge zijt door den wind
 ontbladerd — ge hebt niets meer dan naakte takken —
 het droeve wintertij — de lente, zacht en teeder, keert

weer — uw leed is voorbij — ge herleeft — blaadren, bloem en knop ontvouwen zich — in uw groen — de vogels bouwen hun nestjes op.

Vul nu het volgende aan:

Ik heb . . . . met u . . . . boompje, dat er nu zoo . . . . bij staat. Het is uit met . . . . en van al uw pracht is niets . . . . Nu het . . . . wordt en . . . . en . . . . buien . . . ., hebt ge niets meer over dan . . . ., want de wind heeft uw . . . .

Doch geduld! Als de . . . . van den . . . . winter voorbij zijn, komt de . . . . en . . . . lente weer en dan zult ge . . . . Dan begint ge op nieuw te leven, dan komen achtereenvolgens . . . ., ... en . . . . te voorschijn en in uw . . . . gaan de vogels . . . .

34.

Wat is het?

Wat is een <i>stoofpeer</i>	en wat een <i>mulpeer</i> ?
Wat is een <i>sinaasappel</i>	en wat een <i>oogappel</i> ?
Wat is een <i>hazelnoot</i>	en wat een <i>banknoot</i> ?
Wat is een <i>gombal</i>	en wat een <i>voetbal</i> ?
Wat is <i>letterbanket</i>	en wat is <i>zeebanket</i> ?
Wat is een <i>pannekoek</i>	en wat een <i>lijnkoek</i> ?
Wat is een <i>oliebol</i>	en wat een <i>raagbol</i> ?
Wat is <i>krentenbrood</i>	en wat <i>genadebrood</i> ?
Wat is een <i>pitmop</i>	en wat een <i>inktmop</i> ?
Wat zijn <i>aalbessen</i>	en wat <i>lijsterbessen</i> ?
Wat zijn <i>prinsesseboonen</i>	en wat <i>paardenboonen</i> ?
Wat is een <i>winterknol</i>	en wat een <i>sleeppersknol</i> ?

Wat is <i>kruizemunt</i>	en wat is <i>pasmunt</i> ?
Wat is <i>kalfsveesch</i>	en wat <i>tandveesch</i> ?
Wat is <i>janhagel</i>	en wat is <i>jachthagel</i> ?
Wat is <i>appelmoes</i>	en wat een <i>aalmoes</i> ?
Wat is een <i>utevel</i>	en wat <i>kippenvet</i> ?
Wat is een <i>kippenei</i>	en wat een <i>windei</i> ?
Wat is <i>havermoutpap</i>	en wat een <i>mosterdpap</i> ?
Wat is <i>anysolie</i>	en wat <i>rottingolie</i> ?
Wat is <i>bessenwijn</i>	en wat <i>ganzenwijn</i> ?
Wat is <i>vruchtenijs</i>	en wat is <i>grondijs</i> ?

Voorbeeld: Een stoofpeer is een *vrucht* en een muilpeer is een *klap om de ooren*.

35.

Tegenstellingen:

Die man overdrijft erg; hij maakt van een *mug* een . . . .

Een *storm* wordt gewoonlijk voorafgegaan door een . . . .

Het is met dien jongen altijd *hollen* of . . . .

Wij zullen er om opgooien; wat raadt ge: *kruis* of . . . .

Hij zeide u, dat volstrekt niet *uit gekheid*, maar . . . . .

Wie *hoog klimt*, kan . . . . .

Wie zich zelf *verhoogt*, zal . . . . worden.

Het gaat met den zieke *op* en . . . .

Het is met het weer in den laatsten tijd *halen* en . . . .

Kleine oorzaken hebben dikwijls . . . . .

In April is het weer niet *bestendig*, maar . . . .

Vele *ersten* zullen de . . . . zijn.

Omhoog, om—, op *berg*, in —

Ben 'k in de hand des Heeren.

(J. P. HEYE).

Van verwachting klopt ons hart
 Wie de *koek* krijgt, wie de . . . .

(J. P. HEYE).

Van mannen in *oorlog*, van mannen in . . . .
 Oud Holland! daar mocht je van spreken,
 En riep je te *land*, of riep je ter . . . .,
 Ze bleven niet in gebreken!

(J. P. HEYE).

Voorbeeld: Die man overdrijft erg; hij maakt van
 een *mug* een *olifant*.

36.

Men houde het verschil in het oog tusschen:

Kushand, een groet met de hand, ...
 handkus, het op min of meer plechtige wijze kussen . . . .

aschpot, voorwerp . . . . .
 potasch, stof, die . . . .

koolzuur, een gas, dat voorkomt in . . . .
 zuurkool, witte kool, die . . . . .

suikerriet, rietachtige plant, die . . . .
 rietsuiker, soort van suiker, welke . . . .

boekentaal, taal, zooals . . . .
 taalboeken, leerboeken over . . . .

schooldag, dag, ...
 dagschool, school, ...

- geldzak, zakje, bestemd . . . . .
- zakgeld, kleine hoeveelheid geld, die . . . . .
- pannekoek, koek, die . . . . .
- koekenpan, pan, welke . . . . .
- huisraad, de gezamenlijke . . . . .
- raadhuis, het huis, waarin . . . . .
- letterbanket, banket, dat in den vorm van . . . . .
- banketletter, letter, gemaakt van . . . . .
- feestmuziek, muziek, die . . . . .
- muziekfeest, zulk een feest, waarbij . . . . .
- haardvuur, het vuur, dat . . . . .
- vuurhaard, stookplaats of haard, ...

V o o r b e e l d: *kushand*, een groet met de hand, het overbrengen van een kus voorstellende.
handkus het op min of meer plechtige wijze kussen van de hand van een vorstelijk of voornaam persoon.

37.

De zwarte vriend.

1. Van morgen is er een blinkende, zwarte vriend in
2. onze huiskamer gekomen. Hij is voornemens ons den
3. winter aangenaam te maken. Zijn plan is, ons te doen vergeten, dat het buiten koud is.
4. Daarvoor moeten wij hem het noodige onderhoud
5. verschaffen. Hij eet echter geheel andere dingen dan
6. wij. Groote, vierkante, zwarte kluiten, daarbij glimmende klonten en klontjes, die met een grooten lepel

7. in zijn mond gestopt worden. Als hij eens recht vroolijk zal wezen, geven wij hem een stuk van een eik
8. te verslinden. Hoe meer hij in zijn buikje krijgt, des te meer heeft hij het naar den zin.
9. Dan gonst en snort hij en krijgt soms een hoogroode
10. kleur van plezier. Maar altijd moeten wij hem voeren.
11. Zich zelf helpen kan hij niet.
12. Ofschoon hij nooit een woord meepraat, behoort hij toch wel degelijk tot het gezelschap.
13. Somtijds gaan wij met schemeravond bij hem zitten,
14. om elkaar wat te vertellen. Dan hoort hij alles aan en bromt van genoeg in zich zelf zonder ons te hinderen.
15. Wanneer hij echter koud wordt, is het met zijn ge-
16. zelligheid gedaan. Wij zeggen dan, dat onze zwarte vriend is uitgegaan, ofschoon hij rustig op zijn plaats is gebleven.
17. En hoe heet nu die vriend?

(G. J. Vos Az.)

Geef den inhoud van bovenstaand verhaaltje eens weer, maar zorg, dat daarin ook de woorden voorkomen, die hieronder voor elken zin zijn aangegeven. Dit verhaaltje bevat 17 zinnen; vóór aan de regels is het begin van een nieuwen zin aangegeven.

1. Heden — glimmende — woonvertrek — plaats nemen.
2. Van plan zijn — prettig —.
3. Wil — niet — er aan denken — vriest of sneeuwt.
4. Zorgen — niets — ontbreekt.
5. Voedt zich — spijzen.
6. Krijgt — brokken — benevens — groote scheppen — toegediend.

7. In zijn schik — eikeblokje — verorberen.
8. Te bikken — des te vroolijker — gestemd.
9. Geluiden — vuurrood — van genot.
10. Steeds — verlangt — eten.
11. Voederen — niet in staat.
12. Hoewel — spreekt — deel — uitmaken.
13. Menigmaal — scharen — tusschen licht en donker — verhaaltjes.
14. Beginnen te snorren — gezellig.
15. Vinden — hem niet.
16. Hij is uit — maar — toch — blijven staan.
17. Naam van —.

Voorbeeld: *Heden morgen heeft een glimmende, zwarte vriend in ons woonvertrek plaats genomen.*

38.

Wat beteekenen de volgende uitdrukkingen:

de trein van tien	kant en klaar
een tochtje per stoomboot	moeite om niet.
een opstelletje naar keuze	bont en blauw
vrijheid van godsdienst	bij leven en welzijn.
een geneesmiddel zonder baat	heinde of ver.
loon naar bekwaamheid	per omgaande.
een bede om hulp	her- en derwaarts.
een weg zonder end	met vlag en wimpel.
een betaling in termijnen	klein maar dapper.
een gebeurtenis zonder voor- beeld	om Gods wil.
een middel tegen kiespijn	voor dag en dauw.
	gepakt en gezakt.
	van A tot Z.

een leugentje om bestwil.	van stukje tot beetje.
een schrijver van naam.	op stel en sprong.
een gezicht van ouwe lappen.	
zoo gezegd, zoo gedaan.	
een briefkaart met betaald antwoord.	

Voorbeeld: *De trein van tien is de trein, die ongeveer tien uur vertrekt.*

39.

Zoek een werkwoord, dat geschikt is voor al de bijeengeplaatste zelfstandige naamwoorden. Verklaar eenige der verkregen uitdrukkingen:

brood . . . . , koek . . . . , steenen . . . . , een poets . . . .
 de lamp . . . . , een sigaar . . . . , zijn vinger . . . .
 de handen . . . . , het linnengoed . . . . , de vaten . . . .
 een sigaar . . . . , paling . . . . , een pijp . . . .
 een rijtuig . . . . , een glas bier . . . . , logies . . . . , brieven . . . .
 een paard . . . . , een berg . . . . , den troon . . . .
 een prijs . . . . , een lijntje . . . . , leelijke gezichten . . . .
 den schoorsteen . . . . , den vloer . . . . , de baan . . . .
 een vogelnestje . . . . , een pijp . . . . , een kwajongensstreek . . . .
 de zeilen . . . . , het linnengoed . . . . , de vlag . . . .
 een aanval . . . . , den prijs van iets . . . . , een verzoek . . . . ,
 het hoofd . . . .
 den toon . . . . , iemand een boek . . . . , koopwaren bij de
 douanen . . . .
 zijn koffer . . . . , zijn biezen . . . . , haring . . . . , een dief
 bij den kraag . . . .

Voorbeeld: brood *bakken*, koek *bakken*, steenen *bakken*,
 een poets *bakken*. Iemand een poets *bak-*
 ken = *iemand iets onaangenaams aandoen*.

40.

Vervang het schuingedrukte door één woord, dat op de plaats van het streepje moet komen te staan:

Wij hebben de erwten *uit den dop gehaald* = Wij hebben de erwten —.

De meid heeft de aardappels *van de schil ontdaan* = De meid heeft de aardappelen —.

De ketel is *met een lap weer bruikbaar gemaakt* = De ketel is —.

Wie kan deze flesch *van de kurk ontdoen?* = Wie kan deze flesch —?

Vroeger werd wel eens iemand *het hoofd afgeslagen* = Vroeger werd wel eens iemand —.

De vorst werd *van den troon verdreven* = De vorst werd —.

Deze lepels zijn *met een zilverlaagje overdekt* = Deze lepels zijn —.

Wij gaan spoedig *in een ander huis wonen* = Wij gaan spoedig —.

Het goed is *verkeerd geknipt* = Het goed is —

Ik *kende* hem dadelijk *terug*, toen ik hem zag = Ik — hem dadelijk, toen ik hem zag.

De koe *kauwt nogeens* haar voedsel = De koe — haar voedsel.

De vijand *veroverde op nieuw* de grensplaatsen = De vijand — de grensplaatsen.

Wij *spelen graag met knickers* = Wij — graag.

Wanneer *werkt* de landman *met den ploeg* = Wanneer — de landman?

Ik behoef vandaag niet *als schutter dienst te doen* = Ik behoef vandaag niet te —.

De koffie is *op nieuw warm gemaakt* = De koffie is —.

De knaap heeft zijn thema *op nieuw gemaakt* = De knaap heeft zijn thema —.

De schoenen zijn *opnieuw van zolen voorzien* = De schoenen zijn —.

Voorbeeld: Wij hebben de erwten uit den dop gehaald = Wij hebben de erwten *gedopt*.

41.

Maak de volgende opstelletjes. De hoofdzaken zijn door kleine mededeelingen aangegeven, waarvan ge maar, zoo goed ge kunt, gebruik moet maken.

1. De hond — echt huisdier — bijna als gewone huisgenoot behandeld — verdient dat ook — trouw — aanhankelijk — waakzaam — waarschuwt, als er onraad is — helpt dapper mee, als er . . . . . — is met eenvoudig voedsel tevreden — maar nog al schrokkelig — vele soorten van honden, bijv. . . . . — heeft gewoonlijk een eigennaam als: . . . . . — kan vele kunstjes leeren onder andere: . . . . .
2. Het paard — van groot nut — zeer gewillig — houdt den arbeid niet zoo heel lang vol — men vindt hem o. a.: in de kazerne — in het circus — voor de tram — voor rijtuig en arresleden — welke kleuren? — bijzondere namen? — éénhoevig dier — hoef wordt voor-

zien van . . . ., waarom? — haar aan den hals = zijne . . .? — kan over de twintig jaar worden — maar zijn beste tijd is . . . .?

3. De olifant — heel groot — wel het grootste dier te land — dadelijk te herkennen aan zijn slurf — die is hem onmisbaar — vervangt de . . . bij den . . . . — olifant zeer verstandig — blijkt vooral bij . . . . . — ook is hij zeer sterk — kan 4 of 6 paarden vervangen — gelukkig nogal goedig — kan echter ook kwaad worden — is dan niet te vertrouwen.

42.

Vragen ter beantwoording:

1. Wanneer wenscht men iemand *beterschap*, wanneer *goed succes* en wanneer *veel heil en zegen*?
2. Waarom kan men spreken van: *morgen--*, *middag--* en *avondzon*, van *winter--* en *zomerzon*, van de *Mei--*, de *Augustus--*, de *Octoberzon*, ja zelfs van de *feestzon* en van het *Oranjezonnetje*, terwijl dergelijke verbindingen met het woord *maan* niet bestaan?
3. Wat is *alarm slaan*, wat *alarm blazen*, wat *alarm roepen*? Wat is een *loos alarm*? De *alarmklok* wordt ge . . . ., de *alarmtrom* wordt ge . . . . . Zeg eens met andere woorden: „*de brandweer is gealarmeerd.*”
4. Het gebeurt wel, dat men kinderen, die gaarne het eerst bediend willen worden, toevoegt: *Eerst menschen en dan steilooren* (of ook wel *hangooren*).” Wat beteekenen die laatste zelfst. naamwoorden?

5. Wat bedoelt men met de samenstellingen: U-vorm of S-vorm? Wat zijn O-beenen en wat X-beenen? Verklaar eens *in het ootje knikkeren* en iemand *in het ootje nemen*?
6. Wanneer zegt men: Ik zal, als ik uitga, eens bij hem *aanloopen* en wanneer zegt men: Ik zal bij die gelegenheid eens bij hem *oploopen*?
7. Wanneer zegt men: „*Dat komt niet te pas*” en wanneer zegt men: „*Dat komt mij goed te pas*”?
8. Wat beteekende vroeger „*den tienden penning*” en wat „*den twintigsten penning betalen*”? Wanneer zegt men van iemand dat *hij erg op den penning is*?
9. Wat is *onder de voet raken, op de been brengen, zich uit de voeten maken, iets met voeten treden, ergens geen been in vinden*?
10. Men zegt wel eens „*Die zaak is gezond*”; wat beteekent dit? En wat bedoelt men met „*de gezonde apotheek*”?
11. Wat beteekent *anderhalf*? Wanneer is een kind *derdehalf* jaar oud? Wat was in vroeger tijd de waarde van een muntstukje, dat als *zesd'half* bekend stond.

Voorbeeld: Men wenscht iemand *beterschap*, als hij ziek is; men wenscht hem *goed succes*, als hij examen zal doen of op een of andere onderneming uitgaat; en men wenscht hem *veel heil en zegen* bij het begin van het Nieuwe jaar of ter gelegenheid van een familiefeest.

43.

Voltooi de volgende vergelijkingen:

Dit drankje is zoo bitter als	een spin.
Deze oude soldaat loopt nog zoo recht als	een pijl uit een boog.
De verschrikte knaap zag er uit als	een hond.
Het kleine kind sliep als	twee druppels water.
Die ruwe man gaat aan als	een lijk.
De zieke gaat zoo hard achteruit als	twee maal twee vier is.
Deze beeldjes zijn zoo broos als	de dag.
Die lange, magere jongen eet als	ham.
Het pakje is zoo zwaar als	glas.
Hij is te vangen als	een Turk.
Dit smaakt zoo lekker als	een paard loopen kan.
Hij behandelde zijn ondergeschikten als	een oorwurm.
Het kregelige jongetje kijkt ons aan als	een roos.
Dit is zoo waar als	een kaars.
Dit is zoo helder als	een wolf.
Hij vloog heen als	lood.
Hij is is zoo kwaad als	gal.
Die kinderen gelijken op elkander als	een aal bij zijn staart.

44.

Ter invulling:

.... worden gekraakt	het .... wordt gelost.
.... worden gewied	een .... wordt opgevoerd.
.... worden uitbesteed	de .... wordt gelescht.
.... worden gedraaid	de .... wordt gebeukt.
.... worden gepolijst	het .... wordt gelooïd.
.... worden uitgestoomd	een .... wordt uitgebluscht.
.... worden opgezet	eene .... wordt verbonden.
.... worden geteerd	de .... wordt afgeroomd.
.... worden verbeterd	een .... wordt ontplooid.
.... worden gegraven	het .... wordt gekneed.
.... worden opgeplakt	het .... wordt gedorscht.
.... worden gerooïd	het .... wordt gewast.
.... worden verteerd	een .... wordt gekroond.
.... worden gegomd	eene .... wordt voldaan.

Voorbeeld: *Noten, amandelen* worden gekraakt.

45.

Kunt ge de volgende zinnen afmaken ?

De kat loert op een muis, totdat ....

Wij mogen morgen onze Zondagsche kleeren aantrekken, omdat ....

Appels en peren zijn pas goed om te eten, als ....

Het bleef gisteren den geheelen dag regenen, zoodat ....

Wat zaten we laatst in angst, toen ....

De koe is een zeer nuttig dier, want ....

Ik kan u niet zeggen, hoe laat het is, daar ....

- Elke leerling moet dadelijk weggaan, nadat . . . . .
 Niemand mocht den trein verlaten, voordat . . . . .
 Nauwlijks zijn de kersen rijp, of . . . . .
 Men leeft niet om te eten, maar . . . . .
 De hond haalde een kluit van de vleeschbank zonder-
 dat . . . . .
 Er was nog altijd geen ijs, ofschoon . . . . .
 De nacht volgt steeds op den dag, evenals . . . . .
 Voorbeeld: De kat loert op eene muis, *totdat ze haar*
gevangen heeft.

46.

Vul het eerste lid der samenstellingen in :

- Er zijn: . . . . spelden, ... spelden en . . . . spelden.
 " " . . . . naalden, ... naalden en . . . . naalden.
 " " . . . . laarzen, ... laarzen en . . . . laarzen.
 " " . . . . pannen, ... pannen en . . . . pannen.
 " " . . . . banken, ... banken en . . . . banken.
 " " . . . . stoelen, ... stoelen en . . . . stoelen.
 " " . . . . gordijnen, ... gordijnen en . . . . gordijnen.
 " " . . . . ijzers, ... ijzers en . . . . ijzers.
 " " . . . . ketels, ... ketels en . . . . ketels.
 " " . . . . kannen, ... kannen en . . . . kannen.
 " " . . . . tafels, ... tafels en . . . . tafels.
 " " . . . . boeken, ... boeken en . . . . boeken.
 " " . . . . messen, ... messen en . . . . messen.
 " " . . . . kasten, ... kasten en . . . . kasten.
 " " . . . . doozen, ... doozen en . . . . doozen.
 " " . . . . pijpen, ... pijpen en . . . . pijpen.

Er zijn: . . . . knoopen, ... knoopen en . . . . knoopen.
 " " . . . . borstels, ... borstels en . . . . borstels.
 " " . . . . tasschen, ... tasschen en . . . . tasschen.
 " " . . . . zegels, ... zegels en . . . . zegels.

Er zijn: *haarspelden, dasspelden en veiligheidsspelden.*

47.

Klein, maar rein.

't Vooglijn op gindschen tak —
 Vaal is zijn *vederpak*,
     Schoon is het niet.
 Vaugt het te *kweelen aan*,
 Elk blijft *verwonderd* staan —
     Zoet klinkt zijn *lied*.

't Beekje *stroomt* ongestoord
 Immer van *oord* tot *oord*
     Door 't groene gras.
 Wandelaars, *moe* en *mat*,
 Drinken zijn helder *nat*,
     Of 't wijn *haast* was.

't Bloempjen in veld of bosch
 Blinkt in zijn schoonen *dos*,
     't Bloeien niet *moe*.
 Wie er zijn kleuren *ziet*,
 Wie er zijn geur *geniet*,
     Lacht het *wis* toe.

(L. LEOPOLD).

Voor de schuin gedrukte woorden kunnen de volgende in de plaats komen:

vogeltje — grauw — vederkleed — mooi — begint — fluiten — verbaasd — lieflijk — gezang — vliet — plaats — vermoeid — afgemat — dorst lesschen — water — bijna — prijkt — tooi — aanschouwt — inademt — stellig.

Vervolg nu de afgebroken zinnen hieronder, daarbij ook gebruik makende van bovenstaande woorden:

Het . . . . , dat op . . . . . zit, heeft maar een . . . . .
. . . . . , niemand zal . . . . . noemen. Maar . . . . het
te . . . . , dan blijft ieder . . . . . , want zijn . . . .
klinkt . . . .

Het beekje . . . . zonder . . . . van de eene . . . . naar
. . . . door . . . . wei . . . . ; en wandelaars, die . . . . zijn
en . . . . , lesschen . . . . . aan het heldere . . . .
. . . . en het smaakt hun, of . . . .

Het kleine veld- of bosch . . . . . in . . . . .
en schijnt het bloeien niet . . . . . Ieder, die zijn kleuren
. . . . of zijn geuren . . . . , ziet . . . . stellig met vriende-
lijk oog aan.

Op alle drie zaken, het . . . . , het . . . . en het . . . . is
zeker het gezegde van toepassing: Klein . . . . .

48.

Vat onder ééne benaming samen:

1. Steenkolen, turf, hout en briketten zijn . . . . .
2. Een hoed, een pet, een muts, een helm zijn . . . . .
3. Laarzen, schoenen, muilen, pantoffels zijn . . . . .
4. Het rijtuig, de trein, de stoomboot, het rijwiel zijn . . . . .
5. De huisklok, de pendule, het horloge, de zandlooper
zijn . . . . .

6. Water, wijn, bier, melk, koffie, thee zijn . . . .
7. Hoofd, hart, maag, handen, armen, beenen zijn . . . .
8. Het onweer, de sneeuw, het noorder licht, de dauw zijn . . . .
9. Een viool, een piano, een trompet, een fluit zijn . . . .
10. Een schilder, een beeldhouwer, een dichter, een tooneelspeler zijn . . . .
11. Luiheid, gierigheid, hebzucht, hoogmoed zijn . . . .
12. Een brand, eene overstroming, een oorlog, een orkaan zijn . . . .

Voorbeeld: Steenkolen, turf, hout en briketten zijn *brandstoffen*.

49.

Geef een korte verklaring van:

een hoofdstraat, een winkelstraat, een dwarsstraat, een achterstraat.

een bloemmarkt, een weekmarkt, een paardenmarkt, een voorjaarsmarkt.

een lantaarnpaal, een mijlpaal, een grenspaal, een telegraafpaal.

een draaibrug, een schipbrug, een spoorwegbrug, een hulpbrug.

een postbode, een renbode, een dienstbode, een voorbode.

een baksteen, een edelsteen, een dobbelsteen, een toetssteen.

een winkelhaak, een vischhaak, een vleeschhaak, een enterhaak.

een turfschip, een zeeschip, een koopvaardijship, een zeilschip.

een rijpaard, een werkpaard, een trampaard, een nijpaard.
 een kraaiennest, een wespennest, een stofnest, een roofnest.
 een potlepel, een papelepel, een sauslepel, een oorlepel.
 roomboter, kunstboter, keukenboter, grasboter.
 schuurpapier, postpapier, pakpapier, bordpapier, vloei-
 papier.

schatplichtig, dienstplichtig, medeplichtig.

Voorbeeld: een hoofdstraat is een der voornaamste
 straten eener stad.

een winkelstraat is een straat, waarin
 hoofdzakelijk winkels aangetroffen wor-
 den.

een dwarsstraat is een straat, die op een
 voornamere uitloopt.

een achterstraat is een straat in een uit-
 hoek of minder bekend deel eener stad.

50.

Beantwoord de hier onderstaande vragen naar aanleiding van
 eenige zinnen en uitdrukkingen:

1. Na lang loven en bieden is de potkachel mijn
 eigendom geworden. (BUSKEN HUET.)
 Aardig is de gemaakte som, waarin geloofd en
 geboden en waarmede de koop eindelijk gesloten
 wordt. (BEETS.)

Wie zijn het, die loven en wie, die bieden?

2. Leveranciers, nieuwsgierigen, belangstellenden,
 belanghebbenden, beambten en sloopofficie-

ren verdringen elkander in het salon der vertrekkende mailboot.

(CRAANDIJK.)

Wie zijn de belangstellenden en wie de belanghebbenden?

3. De schrijver P. F. Brunings zegt van den ketelkoek, die eenmaal 's weeks aan boord van de Argo opgedischt werd: „de eerste podding was als een steen, de tweede als een kei, en al de opvolgende als marm er.”

Wat bedoelt hij met die vergelijkingen? Hoe vindt ge de opvolging der wijldgedrukte woorden?

4. „Inmiddels was aan de Westerkim de zon verzezen en straks vielen hare gouden lichtstralen over de akkers.”

(Handelsblad 18 Juni 1902.)

Welke onwaarheid is in bovenstaanden zin te lezen?

5. Bij de schrijfster Virginie Loveling leest men: „De spelen der kinderen hebben ook hunne seizoenen en wisselen met de jaargetijden af.”

Kunt ge van de waarheid van bovenstaande bewering eenige bewijzen bijbrengen?

6. Bij heele families komen zij (de Nederlanders), bij de eerste schoone dagen, uit de Noorder provinciën den Rijn afzakken en nemen de drie hôtels van Rolandseck in Nederlandsch bezit.

(Mr. A. BERGMANN.)

Is ook in bovenstaanden zin niet een geheel verkeerd woord gebruikt?

51.

Vervang het streepje door een woord, dat de beteekenis heeft van hetgeen tusschen haakjes staat:

In de 17^e eeuw woedde in Duitschland de — oorlog (die dertig jaar duurde).

In den zomer heeft men dikwijls last van — wegen (met stof bedekt).

Pas op, dit is — goedje (dat licht breekt).

Hebt ge wel eens gehoord van — moppen (uit Weesp afkomstig).

Spoedig bemerkte men de nadering van het — leger (van den vijand).

Ik kom niet weer bij u, ik ben bang van uw — hond (die een kwaden aard heeft).

De zieke werd voorzichtig neergezet op een — plekje (door de zon beschenen).

In het Panopticum te Amsterdam heeft men een verzameling — beelden (van was vervaardigd).

Willem en Hendrik zijn een paar — jongens (die gaarne leeren).

De booswicht werd opgesloten in een — hol (onder de aarde).

Voor fietsrijders is dit een — weg (die gevaar oplevert).

De kleine Marie was een — meisje (dat gaarne snoepte).

De brief kon niet besteld worden, hij had een — adres (dat niet te lezen was).

Wij zijn niet bang voor inbrekers; wij hebben een — hond (die scherp waakt).

Laat dit water staan, het is — (niet te drinken).

Morgen krijg ik mijn — blouse aan (met ruiten er op).

In den slag bij den Etna kreeg De Ruyter een — wonde (die den dood ten gevolge had).

Die arme kinderen zijn — (kunnen niet hooren of spreken).

Mijn grootvader is nooit ziek geweest, hij heeft een — gestel (zoo sterk als ijzer).

Voorbeeld. In de 17^e eeuw woedde in Duitschland
de dertigjarige oorlog.

52.

Gebruik in zinnen:

een verschoten japon
een verloren oogenblik
een blijde tijding
de gestaakte arbeid
een kwade hond
een vertaald werk
zwaar weer
een uitgelezen boek
het bespaarde geld
een onvoltooid opstel
volle maan
een voorspoedige reis

een besproken plaats.
een opkomende storm.
een spraakzame overbuur.
een gesloopt kasteel.
verglaasde pannen.
afgepast geld.
een snelvlietende stroom.
verstrooide huizen.
eeuwenheugende eiken.
een beschaduwd plekje.
de gevelde boomen.
een betaalde rekening.

Voorbeeld: Ik kan zulk *een verschoten japon* niet meer aandoen; de oorspronkelijke kleur is er heelemaal van verdwenen.

53.

Vervang de tweeregelige coupletjes van het volgende gedichtje

door eigen meedeelingen, waarbij op de aangegeven wijze begonnen moet worden:

De twaalf maanden.

Als Januari komt in 't land,
Is 't noodig, dat de kachel
brandt.

Vaak smelt in Februari 't ijs,
Maar 't weer blijft guur, de
hemel grijs.

De lente vangt wel aan in
Maart,
Doch Maart, zoo zegt men,
roert den staart.

De wei wordt groener in
April,
Voor al, wanneer het reegnen
wil.

In Mei komt blad en bloesem
uit,
De blijde vogel zingt en fluit.

En toch de zomer, rijk en
schoon,
Stijgt eerst in Juni op den
troon.

De hooimaand Juli schenkt
een gloed,
Die 't graan op d'akker rijpen
doet.

De twaalf maanden.

De maand Januari is in den
regel zoo . . . ., dat . . . .
. . . .

Wel vermindert in Februari
. . . . ., maar . . . .
. . . .

Maart heet lentemaand, om-
dat . . . . .; men weet
intusschen, dat . . . . .

In April begint . . . . .;
ten minste indien . . . . .

Mei wordt bezongen, als . . . .,
dan komen . . . . .
en zingen . . . . .

Maar de ware zomertijd . . . .
. . . . .; de Junimaand
schenkt ons . . . . .

De heetste dagen van het
jaar vallen . . . . .;
doch dat is noodig, om
. . . . .

Meest wordt Augustus afge-
wacht,

Eer 't koren wordt naar huis
gebracht.

September komt. Nu plukt
men 't ooft.

't Is herfst. De zomer buigt
het hoofd.

October geeft wel helder
weer,

Maar weinig warme dagen
meer.

November strooit het dorre
blad

Bij gure winden over 't pad.

December brengt den winter-
tijd,

De vreugd van elk, die
schaatsen rijdt.

(C. HONIGH).

Augustus heet oogstmaand
en terecht, want . . . . .

De 9^e maand van het jaar is
September. Nu zijn . . . .
. . . .; maar met den zomer
is . . . . . Een nieuw
jaargetijde vangt aan, na-
melijk . . . .

Mooie dagen geeft ook nog
. . . .; het weer is . . . .,
maar met de warmte is
. . . . .

In November komt de groot-
ste verandering. Dan . . . .
. . . . en waaien . . . . .

Met December doet de winter
. . . . zijn . . . . en brengt
. . . en . . . . en verhengt
het hart. . . .

54.

Gebruik in zinnen:

bij gebrek aan
uit eerbied voor
door middel van
op reis naar

ter eere van
ten gevolge van
bestemd tot
met uitzondering van

met betrekking tot
in verband met
achtervolgd door
te bevragen bij

met behulp van
toebehoorende aan
zich aansluitende bij
naar gelang van.

Voorbeeld: De beschuldigde is *bij gebrek aan bewijs* vrijgesproken.

55.

Vul in:

Een gebouw, waarin weezen verzorgd en opgevoed worden, is een . . . .

Een gebouw, waarin veroordeelden opgesloten zijn, is een . . . .

Een gebouw, waarin de doofstommen onderwezen worden, is een . . . .

Een gebouw, waarin krankzinnigen verpleegd worden, is een . . . .

Een gebouw, waarin men zorg draagt voor het brievenvervoer, is een . . . .

Een gebouw, waarin een vorstelijk persoon woont, is een . . . .

Een gebouw, waar spoortreinen aankomen en afgaan, is een . . . .

Een gebouw, waarin middelbaar onderwijs wordt gegeven, is een . . . .

Een gebouw, waarin tooneelstukken en opera's opgevoerd worden, is een . . . .

Een versterkt gebouw, waarin vroeger edellieden woonden, is een . . . .

Een gebouw, waarin reizigers voor korter of langer tijd een kamer huren, is een . . . .

Een gebouw, in dienst der politie, draagt den naam van . . . .

Voorbeeld: Een gebouw, waarin weezen verzorgd en opgevoed worden, is een *weeshuis*.

56.

Vul in en beantwoord de vragen in volledige zinnen:

1. *Kwart* beteekent *vierdedeel*. Een *kwartje* is het vierdedeel van een . . . ., een *kwartier* is het vierdedeel van een . . . ., en een *kwartaal* is het vierdedeel van een . . . .
2. Men leest van *meren* en *plassen*, die *drooggemalen* en van *poelen* en *slooten* die *gedempt* zijn. Wat is het verschil?
3. Hebt ge wel eens gehoord, dat iemand zei: „*Ik zal u dat zwart op wit geven?*” Waarom niet wit op zwart?
4. *Retour* wil zeggen *terug* of *terugkomst*. Wat zou dus eigenlijk een *retourkaartje* of *retourbiljet* zijn. En wat bedoelt men er mee? Wat wordt dus weggelaten, als iets dat van zelf spreekt?
5. Sommige planten dragen aardige namen. Zoo heet er een *kruidje-roer-mij niet* en een ander *vergeet mij niet*. Kunt gij deze benamingen verklaren?
6. Een stuk land, waar gras op groeit, kan een *weiland* of een *hooiland* zijn, d. w. z. kan . . . . . of wordt . . . . .
7. Gij kent het sprookje van *Asschepoester* wel? Wanneer zou je iemand nu *eene Asschepoester* noemen?

8. Bij *doofstommen*, d. z. menschen, die *doof en stom* zijn, is het ééne treurige gebrek eigenlijk een gevolg van het andere. Kunt gij nu wel verklaren, hoe dit in elkaar zit?
9. Het woord *watermolen* kan twee beteekenissen hebben. Het 1e lid dier samenstelling kan namelijk de *beweegekraft* noemen of de *bestemming* van den molen aanwijzen. Kunt ge dit toelichten door vergelijking met *windmolen* en *papiermolen*?
10. „*Er verdrinken er meer in een glas dan in de zee*” zegt een spreekwoord. Kunt ge dat eens duidelijk maken? Een ander spreekwoord zegt: *Gedeelde vreugde is dubbele vreugde, gedeelde smart is halve smart*. Hoe zult ge dat verklaren?

Voorbeeld. 1. Een *kwartje* is het vierdedeel van een *gulden*, een *kwartier* is het vierdedeel van een *uur* en een *kwartaal* is het vierdedeel van een *jaar*.

57.

Wat is het tegenovergestelde van:

een *rotsachtige* kust
 een *dorre* grond
 een *halve* appel
 een *zonnige* weg
 een *grauwe* lucht
 een *mismaakt* kind
slappe koffie
verleden week
 een *blijde* tijding

een toer *rechts* breien.
de waarheid zeggen.
in de stad wonen
op iets hopen.
zich iets herinneren
over iets spreken.
voor iets bedanken.
à contant koopen.
in de schaduw loopen.

<i>vaste</i> spijzen	<i>zijn inkomsten</i> berekenen.
een <i>roode</i> kastanje	iets <i>uit</i> elkaar nemen.
de <i>vorige</i> dag	geld <i>van</i> iemand <i>ontvangen</i> .
een <i>bleek</i> gezicht	<i>van</i> meelspijzen <i>houden</i> .
een <i>bruine</i> beuk	tijd <i>van</i> spelen.

Iemand *naar* den trein *brengen*.

De huur van een huis *opzeggen*.

De zaken *van* elkaar *onderscheiden*.

Voorbeeld: Een *zandige* kust.

58.

Vereenig telkens de op één regel staande woorden tot een zin met behulp van een of meer daarbij gevoegde woorden:

1. Rozen — bloemen — viooltjes — leliën — zijn.
2. Regeeren — Koningin — Wilhelmina — 1898.
3. Water — drank — goedkoop — kostelijk.
4. Regen — zonneschijn — dikwijls — volgen.
5. Uitvinding — boekdrukkunst — boeken — afschrijven.
6. Zondag — heeten — week — eerste — dag.
7. Begin — herfst — trekvogels — verdwijnen.
8. Onweder — natuurverschijnsel — schoon — indrukwekkend.
9. Ijsbaan — vermaak — winter — iedereen — dienen.
10. Officier — soldaten — gehoorzamen — commandeeren.
11. Stoomboot — sneller — spoortrein — vervoeren.
12. Zee — land — veroorzaken — storm — ongelukken.
13. Kameel — woestijn — vervoermiddel — eenigste.
14. Bevolkste — Londen — stad — wereld.
15. Kleine — groote — honden — bassen — keffen.

Voorbeeld: Rozen, viooltjes *en* leliën zijn bloemen.

Verschillende beteekenis:

De hond *slaat aan* beteekent: de hond . . . .

De soldaat *slaat aan* beteekent: de soldaat . . . .

Het koperwerk *slaat aan* beteekent: het koperwerk . . . .

De lamp *gaat uit* beteekent: de lamp . . . .

De school *gaat uit* beteekent: de school . . . .

Wij *gaan samen uit* beteekent: wij . . . .

Het weêr *slaat om* beteekent: het weer . . . .

het vaartuig *slaat om* beteekent: het vaartuig . . . .

We moeten rechts *omslaan* beteekent: we moeten . . . .

De luchtballon *gaat op* beteekent: de luchtballon . . . .

Al het vleesch *gaat op* beteekent: al het vleesch . . . .

De deeling *gaat op* beteekent: de deeling . . . .

Ik *laat* den bezoeker *uit* beteekent: ik . . . .

Ik *laat* mijn winterjas *uit* beteekent, ik . . . .

Ik *laat* het licht *uit* beteekent: . . . .

De bel *is overgegaan* beteekent: de bel . . . .

De leerling *is overgegaan* beteekent: de leerling . . . .

De kiespijn *is overgegaan* beteekent: de kiespijn . . . .

De heer *neemt* zijn hoed *af* beteekent: de heer . . . .

De meid *neemt* de tafel *af* beteekent: de meid . . . .

De onderwijzer *neemt* het mes *af* beteekent: de onderwijzer . . . .

Voorbeeld: De hond slaat aan beteekent: *de hond hoort iets verdachts en blaft.*

De soldaat slaat aan beteekent: *de soldaat groet met de hand aan de sjako.*

Het koperwerk slaat aan beteekent: *het koperwerk wordt dof.*

60.

Vervang het streepje door é én samengesteld woord, dat min of meer een tegenstelling vormt met het cursief gedrukte:

De smid verkoopt *gewone kachels* en . . . .

Wij gebruiken thuis geen *staande lampen*, maar . . . .

Als men op reis is, zendt men tegenwoordig aan zijn kennissen geen *gewone briefkaarten*, maar . . . .

Men vindt in Europa *bruine beren* en . . . .

Dikwijls ziet men voor *levende bloemen* aan, wat niet anders zijn dan . . . .

De meeste menschen wonen niet in een *eigen huis*, maar in een . . . .

Er zijn drie *gewone jaren* tegen één . . . .

Men neemt op de spoorwegen een *kaartje voor enkele reis* of een . . . .

Reizigers moeten rekening houden met *den waren tijd* en met den . . . .

Men onderscheidt bij het leger *de rijdende artillerie* en de . . . .

Iemand, die hooger staat dan de *gewone knechts* en aan wien deze hebben tegehoorzamen, heet . . . .

De kolenkooper verkoopt niet alleen *gewone steenkolen*, maar ook . . . .

Men heeft *de gewone kameelen*, die twee bulten hebben,
en de . . . . .

Zij is *geen volle nicht* van mij, maar slechts eene . . . . .

De hemelbollen worden onderscheiden in *vaste sterren*
en . . . . .

Van de *gezamenlijke kerken* in een stad wordt *ééne* als de
voornaamste beschouwd; zij heet . . . . .

Voorbeeld: De smid verkoopt *gewone kachels* en *vul-*
kachels.

61.

Geef eens betere woorden in plaats van de schuin gedrukte:

De dag *begint* des zomers reeds heel vroeg.

De rivier de Rijn *begint* in Zwitserland.

De vergadering werd op den vastgestelden tijd *begonnen*.

Des avonds te tien uur *begon* er plotseling een hevige
brand.

Wij komen tegen het *begin* van den avond.

Wat *doet* de boter vandaag?

Hij *doet* in koffie en thee.

Het glas is te vol, *doe* er een beetje water uit.

Ik wil nog even een brief in de brievenbus *doen*.

De huiskamer moet morgen *gedaan* worden.

De gekwetste soldaat *is* al geruimen tijd in het hospitaal.

Mijn oom *is* te Utrecht als predikant.

Deze misdadigers *waren* zes maanden in de gevangenis.

Het regiment grenadiers en jagers *is* in Den Haag in
garnizoen.

De sleutel *is* nog in het slot.

De vogel *gaat* door de lucht.

De matroos *gaat* naar den top van den mast.

De slang *gaat* over den grond.

De sneltrein *ging* ons in duizelingwekkende vaart voorbij.

De luchtballon *gaat* door de lucht.

Het schip *gaat* door de golven.

Voorbeeld: De dag *breekt* des zomers heel vroeg *aan*.

62.

Van eenige bijvoeglijke naamwoorden kan men met den verkleiningsuitgang *je* of *tje* zelfst. naamw. vormen met eigenaardige beteekenis. Ook van enkele zelfst. naamw. wordt de beteekenis door *je* of *tje* gewijzigd. Geef eens antwoord op de volgende vragen:

Wie wordt in menig huisgezin met den naam *grootje* aangeduid en wie is dan *het kleintje*? Tot welke rubriek van zaken behoort een *bittertje* en tot welke andere rubriek een *zuurtje*? Zeg eens met andere vormen: het *oudje* luisterde vol aandacht naar de *nieuwjes*. Wat beteekent: Dit kan het *bruintje* niet trekken? Van welk dier is *grauwtje* de schertsende benaming? Waaraan ontleenen *dubbeltje*, *tientje* en *vijfje* hun naam? Hebt ge wel eens een bord *broedertjes* verorberd en hoe is die naam te verklaren? Wat is een *witje*, wat een *groentje* en wat een *blauwtje*?

Waaraan denkt ge, als ge hoort spreken van: jong *goedje*, duur *goedje*, gevaarlijk *goedje*? *Muisjes* zijn niet altijd dier-tjes, maar ook . . . . . en . . . . .? Vergelijk eens *beetje* met *beet*, wat merkt gij op? Wat kan een *halfje* alzo beteekenen? Wat bedoelt men er mee, als men zegt: „hij heeft altijd een *ditje* of een *datje*”? Vroeger sprak men

wel eens van een gouden *Willempje*, wat kon dat zijn? Wat is de beteekenis der uitdrukking: „In het *ootje* nemen”? Wat wordt bedoeld met een *brutaaltje*, een *lievertje*?

Wanneer noemt men iets een *allegaartje*? Wat bedoelt men met het verzoek: „schenk mij nog een *boordevolletje* in.” De taartjes, die ergens rondgediend werden, droegen den naam van *evenveeltjes*, waarom? Wat noemt een kind, dat op school overblijft, zijn „*twaalfuurtje*”? Wat zijn *meevallertjes* en wat *tegenvallertjes*?

Voorbeeld: *Grootje* is in sommige gezinnen de verkorte naam van grootmoeder; met *het kleintje* wordt het jongste kindje aangeduid.

63.

Beantwoord de volgende vragen:

Hebt ge wel eens hooren zeggen: *De melkboer heeft zijn melk gewasschen*? Wat zou men daarmee bedoelen?

Als men van iemand beweert, dat *hij met zijn neus kijkt*, kan dat natuurlijk niet letterlijk opgevat worden. Wat wil men dan eigenlijk te kennen geven?

Hoe kunt gij op eenvoudiger wijze zeggen: „Het *gaat* met zijn leeren *den slakkengang*”?

Hoe is men er toe gekomen, om te spreken van een *spoorwegnet*?

Van iemand, die om zijn werk geprezen wordt, zegt men wel: *Hij heeft een pluimpje gekregen*. Hoe zou de uitdrukking ontstaan zijn?

Gij hebt zeker wel eens de uitdrukking gehoord: Hij of

zij gaf op al mijn vragen „*geen stom antwoord.*” Hoe kan men zoo 'n *stom* antwoord dan geven?

„*Zij lachen in hun vuistje.*” Kunt ge ook zeggen, hoe dat gebeurt en hoe de uitdrukking ontstaan is?

Wanneer men iemand een *ezel*, een *hond*, een *aap* noemt, zal hij u dat zeer kwalijk nemen, maar niet, als ge hem den naam van *leeuw*, van *arend*, of *kraan* geeft. Hoe komt dat?

En waarom zal een meisje groot bezwaar hebben tegen de benaming van *kat* of *eend* of *gansje* en niet tegen die van *nachtegaal* of *lijster*?

Voorbeeld: Water wendt men aan bij het *wasschen*.
Giet een melkboer nu water bij zijn melk, dan zegt men *schertsend*, dat hij dit doet, om zijn melk *schoon te maken* of te *wasschen*.

64.

Plaats voor de schuin gedrukte woorden andere van ongeveer gelijke beteekenis; wat wijd gedrukt is, moet door een andere uitdrukking vervangen worden:

De klaproos.

't Is Juni. Het korenveld staat in volle *fleur*. De klaprozen en de korenbloemen geven alles een feestelijk *aanzien*. Jammer, dat ook niet *wat* witte bloemen het korenveld tot woonplaats hebben gekozen! Dan waren de Nederlandsche kleuren, rood, wit en blauw, er vereenigd.

't Is nu de *rechte* tijd voor veldruikers. Een paar klaprozen, eenige kamillebloemen, eene handvol koren- en

boterbloemen er tusschen, dan nog wat bloeiend gras, — en ge hebt een *aardigen* ruiker. *Zie* eens naar de hoeden der meisjes: de *modemaakster* bootst met hare kunstbloemen *zoo gaarne* de veldruikers na.

Kransen van korenbloemen kunt ge nu ook *maken*. Als ge er maar *voor* zorgt, het *koren* niet te beschadigen. Laatst zag ik een korenveld — o foei! — *eene menigte* halmen waren er *platgetreden*. De graankorrels, die reeds *mooi* begonnen te *zwellen*, moesten nu *verdorren*. Wie *zoo gedachteloos* door het koren *gelopen* was, verdiende wel, in acht dagen geene boterham te eten. — Daarom, voorzichtig, heel voorzichtig geplukt!

In vreemde landen vindt men klaprozen, die veel grooter zijn, dan de Nederlandsche. De zaadbollen zijn ook veel grooter. Ge kent die wel. Ze hangen dikwijls, aan een touw geregen, bij den apotheker en den drogist. Ze komen van eene plant, die maankop heet. Wat doet de apotheker er mee? Hij maakt van de zaden der *maankop* slaapdrankjes en slaappoeders voor zieke menschen. Kunnen die ongelukkigen niet slapen *van* pijn; de maankop helpt ze. Zij brengt ze in eenen zoeten slaap, zoodat ze geene pijn gevoelen en soms frisscher *ontwaken*.

Wie dat alles nu van de klaproos en hare *familie* weet, zal, dunkt mij, *in 't vervolg* een paar meer in zijnen ruiker steken, dan *vroeger*.
(L. LEOPOLD).

65.

Vragen ter beantwoording.

Wanneer *houdt* men iemand *aan zijn woord* en wanneer *gelooft* men iemand *op zijn woord*?

Wanneer zegt men: „*Ik kan uit dat gekrabbel . . . .*” en wanneer: „*Ik kan uit dat gekriebel niet wijs worden*”?

Wanneer noemt men de gewoonte van iemand een *hebbelijkheid* en wanneer een *onhebbelijkheid*?

Wat beteekent: „*Ik ben op de plaats van bestemming aangekomen*” en wat bedoelt men met: „*Ik heb mijn bestemming gevonden*”?

In welke gevallen *beloofd* men *beterschap* en wanneer *wenscht* men *beterschap*?

Hebt je wel eens gehoord, dat men van iemand zei: „*Hij ziet er betrokken uit*” en wat bedoelt men met: „*De lucht is betrokken*”?

Druk eens op andere wijze uit: „*Ik zal dit mijn vriend betalen*” en wat bedoelt men met: „*Ik zal dit mijn vriend betaald zetten*”.

Wanneer *komt* iets *aan den dag* en wanneer *komt* men met iets *voor den dag*?

Wanneer heeft men „*ergens geen hart voor*” en wanneer heeft men „*ergens het hart niet toe*”?

Voorbeeld: Men *houdt* iemand *aan zijn woord*, wanneer men *verlangt*, dat hij *zijn belofte zal nakomen*. Men *gelooft* iemand *op zijn woord*, wanneer men *er zeker van is*, dat hij *volkomen te vertrouwen is*.

66.

Kunt ge de volgende rijmpjes wel verklaren?

Eigen haard

Is goud waard. = Een woning te hebben, waar men zelf heer en meester is, is . . . .

Krijgen is een goede man,
 Maar hebben is er beter an. = Het is aangenaam te weten,
 dat men iets zal krijgen;
 maar . . . .

Als de wijn is in den man,
 Dan is de wijsheid in den kan. = Als iemand te veel wijn
 heeft gedronken, dan . . . .

Een klein gewin
 Brengt rijkdom in. = Wie met weinig winst tevreden is,
 zal daardoor . . . .

Oost, West,
 Thuis best. = Waar men ook heentrekt, men verlangt er
 steeds naar . . . .

Beloven en houden
 Past jongen en ouden. = Iedereen behoort na te komen, het-
 geen hij . . . .

Bitter in den mond
 Maakt het hart gezond. = Geneesmiddelen zijn . . . .,
 maar . . . .

Eerst gedaan en dan bedacht
 Heeft menigeen in leed gebracht. = Vóór men iets doet,
 moet men . . . .; doet
 men het andersom,
 dan . . . .

Wat gij niet wilt, dat u geschiedt,
 Doe dat ook aan een ander niet. = Behandel ieder ander
 steeds, zooals . . . .

67.

Vervang het schuin gedrukte woord telkens door een ander:

Zij zijn *dikke* vrienden. — Een *dikke* honderd gulden. —
Ik heb een *dik* gezicht van de kiespijn. — De inkt is *dik*. —
Er heerschte een *dikke* duisternis.

Een *looze* vos. — In het schip lag een *looze* zoldering. —
De soldaten werden telkens opgeschrikt door een *loos* alarm.

Hij zingt *laag*. — Deze menschen zijn van *lage* afkomst. —
Dit is een *lage* daad. — Het past u niet *laag* op hen neer
te zien.

Hij is een *rond* jaar buitenslands geweest. — Hij is een
ronde kerel. — Men moet *rond* voor de waarheid uitko-
men. — In deze kamer zou een *ronde* tafel minder goed
staan dan een ovale. — Laten we de som *rond* maken.

De deur is *dicht*. — Wij zijn nu *dicht* bij huis. — Deze
bloemen zijn te *dicht* gezaaid. — Hij is zoo *dicht* als een pot.

Het is *helder* weer. — De dienstmaagd had een *heldere*
muts op. — Zijn gelaat *helderde op* bij deze verklaring. —
De advokaat had een *heldere* stem.

Voorbeeld: *Zij zijn intieme vrienden* of *Zij zijn zeer goede
vrienden.*

68.

Gebruik in zinnen:

omslaan — inslaan — overslaan — naslaan.

wegzetten — afzetten — opzetten — voortzetten.

oploopen — doorloopen — rondloopen — ontloopen.

uitwasschen — omwasschen — afwasschen — overwasschen.

inschenken — wegschenken — afschenken — bijschenken.
 opspringen — inspringen — overspringen — rondspringen.
 inkruipen — wegkruipen — onderkruipen — voortkruipen.
 overvallen — ontvallen — meevallen — wegvallen.
 doorrijden — overrijden — uitrijden — afrijden.
 intrekken — wegtrekken — aantrekken — overtrekken.

Voorbeeld: Door een diepe geul in den weg *sloeg* het rijtuig *om*. Wij moeten dezen weg *inslaan*. Gij hebt een woord *overgeslagen*. Dit woord is verkeerd vertaald; *sla* er je woordenboek maar eens op *na*.

69.

Zet achter de volgende omschrijvingen de namen:

Een boek met landkaarten en plattegronden = een . . . .

Een boek, waarin men portretten, postzegels of prentbriefkaarten kan plaatsen, = een . . . .

Een vervoermiddel over rails in steden of over straatwegen = een . . . .

Een uurwerk op een schoorsteenmantel geplaatst met een beeld er op of onder een stulp = een . . . .

Een persoon, die afbeeldingen maakt met behulp van een donkere kamer = een . . . .

Een machine, die de beweegkracht vormt van een trein = een . . . .

Het hoofd van een hogere burgerschool, van een blindeninstituut enz. = een . . . .

Het hoofd eener scheepsmacht = de . . . . of . . . .

De voornaamste persoon aan een spoorwegstation = de . . . .

De personen, die toezicht houden op de lagere scholen = de . . . .

Iemand, die op een telefoonkantoor werkzaam is = eene . . . .

Iemand, die een graad hooger is dan gewoon soldaat = een . . . .

Een persoon op een locomotief, die den trein doet stilstaan of de snelheid regelt = een . . . .

Een uitvoering van zang- of muzieknummers = een . . . .

Voorbeeld: Boek met landkaarten en plattegronden = een *atlas*.

70.

Geef eens een beschrijving van een der volgende spelletjes met behulp der korte aantekeningen, hieronder aangebracht, of vertel, hoe ge het met vriendjes of vriendinnetjes gespeeld hebt.

1. *Blindemannetje*. Vier, vijf of meer kinderen. Eerst wordt uitgemaakt, wie *blindeman* zal zijn. Aftelrijmen, b.v. *Achter de groene boomen, Daar leit een Engelsch schip, De Franschen zijn gekomen, enz.* Telkens valt er één af. Eindelijk schiet er dus een over. Deze is de blindeman. Zakdoek voor de oogen. Onderzoeken of hij nog zien kan. Vingers opgestoken. Eerst nog een paar malen rondgedraaid. Dan moet hij iemand trachten te vangen. Een beetje plagen: op den schouder tikken, hand aanraken, in den hals kittelen. Eindelijk wordt iemand gepakt. Nu moet de blindeman zeggen, wie het is. Niet gemakkelijk. Afgaan op het haar, vorm van neus, grootte, kleeding. Heeft de blindeman goed geraden, dan is de gevangene op zijn beurt blindeman.

2. *Zakdoekje leggen*. Acht, tien of meer kinderen. Hand aan hand in een kring met het gezicht naar 't midden. Uitgemaakt wordt, wie beginnen zal. Deze verlaat den kring.

Hij loopt vervolgens er om heen met een zakdoek in de hand, zingende: *Zakdoekje leggen, Niemand zeggen, Niemand weer, Hier leg ik mijn zakdoekje neer.* Gewoonlijk ligt het zakdoekje, vóór het versje uit is. Wie het achter zich ziet, loopt zanger of zangster achterna. Deze maakt ook beenen, om op de opengekomen plaats te gaan staan. Gelukt dit, dan blijft hij er. Zoo niet, d. w. z. wordt hij van te voren met het zakdoekje geraakt, dan moet hij midden in den kring, evenals degeen, die niet bemerkt, dat de zakdoek achter hem ligt en bij den volgenden rondgang op zijn plaats wordt aangetikt.

3. *Stuivertje wisselen.* Vijf of zeven kinderen. Eén moet zich een plaatsje veroveren. De anderen nemen elk een plaatsje in: aan een boom, in een hoek der kamer, enz. Dezen trachten onderling van plaats te wisselen. Wagen zich soms wat ver weg, waarvan het rondlopende kind gebruik moet maken. Wie zijn plaatsje kwijt is, moet op zijn beurt op verovering uit. Natuurlijk worden door zekere geveinsde onoplettendheid de overige kinderen er toe uitgelokt, hun plaatsje een oogenblik alleen te laten.

INDEELING DER STELOEFENINGEN.

- Bijeenvoegen: 1, 20, 30.
Invullen: 2, 8, 11, 22, 31, 44.
Verklaring van uitdrukkingen en zinnen: 3, 4, 18, 23,
26, 28, 38, 66.
Opstelletjes: 5, 13, 16, 21, 29, 33, 37, 41, 47, 53, 70.
Het maken van zinnen: 6, 45, 52, 54, 58, 68.
Tegenstellingen: 7, 17, 35, 57.
Vragen ter beantwoording: 9, 42, 50, 56, 65.
Synoniemen en homoniemen: 10, 25, 32, 59, 64, 67.
Woordenkeus: 12, 19, 27, 39, 48, 55, 60, 61, 69.
Woordverklaring en woordvorming: 14, 15, 24, 34, 36,
40, 46, 49, 51, 62, 67.
Vergelijkingen en figuurlijke taal: 43, 63.
-

